

अट्टेचाळीसावा वार्षिक अहवाल

FORTIEIGHTH ANNUAL REPORT

समाजक्रांती व स्त्री उन्नतीस वाहिलेली
हुंटाविरोधी चळवळ, मुंबई

(रजिस्टर्ड)

स्थापना - १ मे १९७३

Anti Dowry Movement, Bombay

अट्टेचाळीसावा वार्षिक अहवाल FORTIEIGHTH ANNUAL REPORT

(१ एप्रिल २०२० ते ३१ मार्च २०२१)

-: कार्यालय :-

४/५० विष्णुप्रसाद सोसायटी, शहाजी राजे मार्ग,

स्वातंत्र्य सैनिक मामासाहेब कुलकर्णी चौक,

विलेपार्ले (पूर्व), मुंबई - ४०००५७.

दूरध्वनी : ०२२ - २६८३६८३४, फॅक्स : २६८३६९३२

ई-मेल : antidowry498a@gmail.com

visit us at : www.antidowrymovement.com

Anti Dowry Movement, Bombay

(Estd. 1973 Regd.)

Registration No. 1983 G.B.B.S.D.0231 & No.F-8194 (Bom)

PAN CARD NO. AAATA0932D

BOARD OF TRUSTEE

PROF. SHAILAJA SANGLE Educationist & Writer	:	Life Managing Trustee
DR. SNEHALATA DESHMUKH Former Vice Chancellor University of Mumbai	:	Life Trustee
SMT. SHOBHANATAI RANADE Mahatma Gandhi National Memorial, Pune	:	Trustee
SMT. NIVEDITA SHETH All India Women's Conference, Mumbai.	:	Trustee
ADV. JAYPRAKASH SAWANT Advocate & Social Worker.	:	Trustee

MANAGING COMMITTEE

President Prof. Shailaja Sangle	General Secretary Asha Kulkarni
Treasurer Jayashree V. Bondre	Jt. Treasurer Dr. Rashmi Fadnavis
Committee Members	
Vishram D. Kulkarni	Ramesh Kothawade
Prof. Dr. Suhasini B. Arya	Shobha Supekar
Alka Parelkar	R. H. Tambe
Prof. Bharati Unni	Sujata Narsale

Bankers

The Saraswat Cooperative Bank Ltd, Vileparle (E) Mumbai 57.

Auditors

Sonsale Saptarshi & Co. Chartered Accountants.

OUR INSPIRATION

FOUNDER PRESIDENT
LATE SHRI D.B. alias MAMASAHEB KULKARNI
(5th Dec. 1913 - 3rd Oct. 2011)

Greeting Card

जो नौजवान शादी के
लिए दहेजकी शर्त रखते है
वे अपनी शिक्षाको,
अपने देशको कलंकीत
करते है, नारीत्वका
अपमान करते है ।

जे युवक विवाह प्रसंगी
हुंड्याची मागणी करतात
ते आपल्या शिक्षणाला,
आपल्या राष्ट्राला,
कलंकित करतात,
स्त्रीत्वाचाही अपमान करतात.

- महात्मा गांधी

Baa & Bapu's 150th Birth Anniversary

**ANY YOUNG MAN
MAKES DOWRY**
CONDITION OF MARRIAGE
DISCREDITS EDUCATION,
HIS COUNTRY & DISHONOURS
WOMANHOOD

MAHATMA GANDHI

Book Mark

*Woman is the
companion of Man
gifted with equal
mental capacities
& she has
equal right of
freedom & liberty
with him.*

- Mahatma Gandhi

Baa & Bapu's 150th Birth Anniversary

जो नौजवान शादी के
लिए दहेजकी शर्त
रखते हैं वे
अपनी शिक्षाको,
अपने देशको
कलंकीत करते हैं,
नारीत्वका अपमान
करते हैं।

- महात्मा गांधी

*If you ever
feel afraid
of anything
always
turn round
and face it.
Never think of
running away*

ISSUED BY :

ANTI DOWRY MOVEMENT, BOMBAY
4/50, Vishnu Prasad 'B' CHS,
Shahaji Raaje Marg, Vile Parle (East),
Mumbai - 400 057. Tel. : 022-2683 6834/6132
Email : antidowry498a@gmail.com
www.antidowrymovement.com

Anti Dowry Movement, Bombay

FORTY EIGHTH ANNUAL REPORT

We are happy to present our FORTY EIGHTH ANNUAL REPORT (2020-2021) of ANTI DOWRY MOVEMENT, BOMBAY.

Today we all are placed in a very difficult situation, due to complete lock down to avoid spread of COVID – 19 all activities in the society are at a stand still. For more than a year and a half, all our social activities are restricted to almost NIL. However as we did last year this year also we have decided to present and publish our 48th Annual Report online. We are not going to print the same, however the Report will be available on our website. (www.antidowrymovement.com)

The organization is devoted to the cause of upliftment of masses, especially women, and to eradicate through Social Revolution the Evil Custom of Dowry from the Society. Our main object is to educate the masses. The Movement operates through its various activities in which we are concentrating on creating public awareness against the various old and outdated Evil Customs in the Society such as DOWRY.

One of the causes of Social instability is Dowry System prevalent in our society. Due to inborn selfishness of the educated and slavish adherence to age-old customs and traditions of the uneducated, the sensitivity of the people is so blunted that the Dowry System, which is rampant, persists unchecked in our country. The Dowry System is against the principals of equality among men and women embodied in the Constitution of our country. The State has passed laws banning the Dowry System and giving equal share to men & women to the ancestral property. But Social Legislation cannot be automatically implemented unless they are backed by the Public Opinion. The pangs and the sufferings of the parents who cannot afford to pay Dowry and also of girls who remain unmarried on this count are on the increase. It is alarming to note that the suicides committed by the young girls due to the menace of Dowry System are increasing. We have taken a serious note of the situation and have started vigorous campaign in Universities and Colleges to educate the YOUTH. In order to eradicate this Social Evil, people especially the Youth of this country should come forward.

We have noticed shocking reports in the press regarding the crime against women in Maharashtra State which shows increase in crime related to Dowry every year. Report given by National Crime Records Bureau is also alarming which shows nationwide picture of crime against women. In two years (2012-14) 24771 DOWRY DEATHS have been reported. It shows that more than 34 Dowry Deaths are recorded every Day and one Dowry Death in 43 minutes. Metropolitan City like Mumbai records 2 crimes every day related to Dowry. In view of this serious situation we decided to work tirelessly and intensify our efforts to create awareness among the people, especially the Youth. We planned to work in various Districts in Maharashtra and details appear else where in the report

PUBLIC AWARENESS PROGRAMMES

The main object of the Movement is the SECULAR EDUCATION OF MASSES by holding Public Meetings, conducting various Educational and Social Programs such as Seminars, Conferences, Debates, Lecture Series, Essay and Elocution Competitions on different Social Subjects, Poster and Cartoon Competitions, QUIZ Contests, screening of Documentary Films and Slide Shows to mobilize and mould public opinion against the Evil Customs prevailing in the Society, such as Dowry which is eating into the vitals of our Society. We accept invitations for lecture programs with power point presentation in Colleges and Public Meetings, on the subject of “ Dowry an Evil System” This year we have carried out Legal Awareness Campaigns related to (1) Dowry Prohibition Act 1961 (2) Pre Natal Diagnostic Technique Act 1994 (3) Protection of Women from Domestic Violence Act 2006 & (4) Combating Sexual Harassment. During this year General Secretary, Ms. Asha Kulkarni daughter of our Founder Late Shri Mamasahab Kulkarni has crossed the magic number of 900 awareness lectures. Detail report of her awareness campaign is given else where in this annual report.

EXHIBITION OF POSTERS SHOWING EVILS OF DOWRY SYSTEM

We have created and maintained an Exhibition highlighting the Evils of Dowry System, which is taken to various places in the country, especially in the Colleges and Universities, Youth Organizations, Women’s Organizations (Mahila Mandals) and also Social Clubs such as Lions, Rotary, Inner Wheel Circles etc. The exhibition which consists of Posters showing Evils of Dowry System and also Cartoons on the same subject are being exhibited and this program has proved to be a very effective source of social education. This exhibition has been appreciated by all the sections of the society every where and so far has reached people from Maharashtra, Gujrath, Rajasthan, Goa, Karnataka, Madhya Pradesh, and New Delhi.

We have created a Fresh Exhibition of Posters on the subjects (1) Evils Effects of DOWRY Custom (2) Evil Effects of Female Feticide. This Exhibition is created through State Level Poster Competition organized for Fine and Applied Art Colleges from Maharashtra. The year 2020-2021 being a lock down year all public programs were restricted and hence not a songle exhibition was held during this year.

GRIEVANCE CELL

Today Domestic Violence is on the increase in all corners of our country. Domestic Violence is a serious crime, which occurs in family and intimate relationships. It is a pattern of assertive and coercive behavior, including physical, psychological and sexual attacks as well as economic coercion, by one person or member of the family over the other. Though this definition is true, women in the society are the maximum victims of Domestic Violence and hence it appears to be restricted to only violence inflicted by a man on a woman, who live in an intimate relationship. Domestic Violence is a serious Human Rights violation of a woman. It is largely responsible for victimization

of children and break-up of families and homes. In fact, violence and tension in the home is a reflection of growing violence and tension in the society. Hence domestic violence cannot be regarded a private or family matter but a major social problem affecting society at large. We have a Grievance Cell for women in distress operating from our office. Majority of the complaints are about Domestic Violence. We also have Help Line for registering complaints which operates from 5 to 7 p.m. every day including Sunday and the Help Line Telephone No. is 022-26836834 OR 9819373522.

We represent these cases to the Government and concerned authorities and also to the Police Department. Mumbai Dist. Legal Aid Authority helps us in solving some cases. The problems and grievances referred to us by aggrieved women and /or their parents are also referred to legal aid centers for women in distress. Up till now we have received many cases such as bride burning, Domestic Violence, abduction, threats to life etc. and other kind of atrocities on women such as wife beating etc. However response from the authorities is not encouraging and we have not been able to seek justice.

FORTY SEVENTH ANNUAL REPORT

The Forty Seventh Annual Report of the Movement was published online due to complete lock down because of COVID – 19 Pandemic situation in the entire country. The same is uploaded on our website.

OUR INSPIRATION

FOUNDER PRESIDENT LATE SHRI MAMASAHEB KULKARNI

Shri Mamasahab Kulkarni, our Founder President, devoted himself for the cause of eradication of Dowry Custom from the Society for life time. His great efforts for more than 38 years on all the fronts has put the Movement in forefront in the Society. He has inspired many youths, men and women to work for the Social Revolution to ensure equality of men and women in the society. Due to his divine influence, many people volunteered for this noble cause. Because of his constructive approach he initiated various activities which impacted masses to bring about women's emancipation. He has addressed on an average One Hundred Meetings every year in Bombay and various Towns and Cities in Maharashtra and other States to educate the masses against the Evil System of Dowry which were largely attended. We are proud to mention that Shri Mamasahab Kulkarni has given more than 5000 lectures and has addressed more than Ten Lakhs of people/youth. Inspired by his speeches many Engineering and Medical students have taken oath against the Evil Custom of DOWRY.

Off late it is observed that a sense of HUMANITY is almost vanishing form the Society as is seen from the repeated instances of CRUELTY especially towards Women and therefore MESSAGE OF SANE GURUJI ON HUMANITY needs wide publicity in the Society. Mamasahab was fortunate to be a student of SANE GURUJI and had an opportunity to work with him in our Freedom Struggle and had a long association with

him. Mamasahab had specially carried a Message of Humanity to young students in his lecture series on the subject of Life & Teachings of SANE GURUJI in all Senior Colleges affiliated to North Maharashtra University, Jalgaon.

These meetings covered Universities, Colleges, Social Organizations, Youth & Women's Organizations, Lions and Rotary Clubs etc. The impact of these meetings and thought provoking speeches of Mamasahab have inspired the masses to work and help this noble cause by conducting various awareness programs. His legacy is carried over by his daughter and General Secretary of the Movement Ms. Asha Kulkarni. Her contribution of tireless & continued efforts through out the year is remarkable. His Excellency the Former Governor of Maharashtra Shri Ch. Vidyasagar Rao invited her to discuss about the present scenario of the evil custom of Dowry and to know the details of our awareness campaign. Our Annual Report and a book on the life of our Founder President Late Shri Mamasahab Kulkarni was presented to the Governor on this occasion.

On the occasion of YOUTH DAY & Swami Vivekanand (Jayanti) Birth Anniversary on 12th January we are organizing State Level Inter University and Inter Collegiate events. This activity is conducted since 1989. However this year due to complete lock down in the entire country, these activities could not be carried out.

COMPETITIONS HELD DURING THE YEAR 2020-2021

In our program of creating awareness among the people especially the Youth, against the Evil System of Dowry we had organized following competitions during this Academic Year (F. Y. 2020-2021.)

: 33rd STATE LEVEL INTER COLLEGIATE Online SLOGAN COMPETITION :

On the occasion of Swami Vivekananda's Birth Anniversary which is celebrated as YOUTH DAY all over the country on 12th January, State Level Inter University Elocution Competitions for Maharashtra were organized by us in Mumbai. The competitions were of perpetual nature and were organized on State Level for the Universities in which students from Senior Colleges and Post Graduate Studies participate. The objective behind this activity was to induce the young students to study various social problems & issues which will make them aware of the situation in the society created by age old ugly customs and also induce them to study various social subjects and read, study the lives of the great souls of our country. This year was the 33rd year of this event, however we observed that gradually the response over the past 10 years was getting poor to worse. Hence we decided to hold State Level Inter Collegiate Elocution Competition on the occasion of ANTI DOWRY WEEK with effect from the academic year 2018-19.

This year the State Level Competition was organized online during 22nd November 2020 to 15th December 2020. The Competition was organized through Google Class

Room facility. Total 171 Slogans received from 7 different Districts of Maharashtra in this competition. Details of the competition and Result is as under

Subject : (1) Evil Effects of DOWRY Custom (2) Evil Effects of Female Foeticide

Rules : (A) Minimum TWO & Maximum FIVE Slogans on each subject should be forwarded on code given below before 15th Dec. 2020 (B) Language Option : Marathi, Hindi & English. (C) Word Limit TEN Words (maximum) (D) Examiners will be appointed and their decision regarding the result of the competition shall be final and will be binding on all concerned. Their decision will not be challenged in any Court of Law or before any other authority. (E) Winning Student First in order of merit will be given Cash Prize of Rs.1000/- with Merit Certificate and successful students Second & Third in order of merit will be awarded Cash Prize of Rs.500/- & Rs.300/- with Merit Certificates. Next Seven i.e. 4th to 10th in order of Merit will be awarded Merit Certificates (H) Self Declaration is compulsory about the originality of the Slogan presented for the competition along with Name, College, Class, Roll No., Residential Address, Tele. OR Mobile No. & Passport Size Photo. (I) Those not having internet facility may submit their entries on the above address by post/courier. For online submission Google Classroom Code : icisxph Contact : 9819373522.

No.	Name of Student / College	Details of Prize
FIRST	Trupti Radheshyam Zavar, T.Y.B.Arch. Jawaharlal Nehru College of Engineering Aurangabad.	Cash Rs.1000/- Merit Certificate.
SECOND	Yogini Nilesh Kale, S.Y.B.A. Birla College, Kalyan (West)	Cash Rs.500/- Merit Certificate.
THIRD	Rohit Gupta, S.Y.B.A. Joshi Bedekar College, Thane (West)	Cash Rs.300/- Merit Certificate.
SPECIAL	Savita Pandit Khairnar, F.Y.J.C. Maharaj Sayajirao Gaikwad Arts, Science & Commerce College, Malegaon.	Cash Rs.500/- Merit Certificate.

Following Seven Student Participants won Consolation Prizes

Consolation	Anushka Aloni, F.Y.B.A. Sir Parshurambhau College, Pune.	Merit Certificate.
Consolation	Sayali Nilkanth Ranade, F.Y.B.A. Sir Parshurambhau College, Pune.	Merit Certificate.
Consolation	Arshi Ismail Sayyed, F.Y.B.Com. Joshi Bedekar College, Thane (West)	Merit Certificate.
Consolation	Alpesh Saxena T.Y.B.Sc. Thakur College of Sci. & Com, Kandivali	Merit Certificate.

Consolation Simran Usman Attar, B.Sc.(Agri)
College of Agriculture, Kolhapur.

Merit Certificate.

Consolation Sneha Jain, F.Y.B.A.

Sir Parshurambhau College, Pune.

Merit Certificate.

Ms. Sujata Narsale and Ms. Alka Paralkar acted as examiners. Prizes were sent to the winners by post. Winning Slogans are being published in this Annual Report.

SLOGAN COMPETITION

FIRST PRIZE Winner

Trupti Zavar

FIRST PRIZE Winner Ms. Trupti Radheshyam Zavar, T.Y.B.Arch. Student of Jawaharlal Nehru College of Engineering, Aurangabad. Trupti is pursuing architecture, She likes to do painting, reading, Art & Craft from Best out of Waste. She has her own YouTube Channel called @ArtAmbition. In her opinion No body should give or accept Dowry in Marriage.

First Prize Winning Slogan by Trupti : विषय : स्त्री भ्रूण हत्येचे दुष्परिणाम

मुलगा आहे देशप्रगतीचा कणा पाठीवर मायेचा हात देऊन फक्त लढ म्हणा.

Other Slogans by First Prize winner Ms. Trupti Zavar, Aurangabad.

विषय : हुंडा प्रथेचे दुष्परिणाम

- (१) लग्नात असतो हुंड्याचा अदृश्य हात तोच करतो मुलीच्या संसाराचा घात.
- (२) हुंड्याची गोष्टच असते निराळी, माहिती असते सगळ्यांना पण गुपचूप अळीमिळी.
- (३) जिथे हुंडा तिथे नको लग्न हुंडाच असतो लग्नात विघ्न.
- (४) हुंड्यामुळे होते अटक शिक्षा तरी सासरचे मागतात हुंडा भिक्षा.
- (५) दोन अक्षरी शब्द हुंडा माहेरच्या माणसांना घालतो गंडा.

विषय : स्त्री भ्रूण हत्येचे दुष्परिणाम

- (१) नको आई नको मारु पोटात, कच्ची कळी गं, नको तोडू देठात.
- (२) वचन देते आई, ठेवीत तुला सुखात, तेवते मी पणती वंशाच्या दिव्यात.
- (३) लेका एवढी लेक ही भारी, तिचं स्वागत करा घरोघरी.

- (४) गर्भ लिंग करू नका निदान मुलगी जन्माला घालून घ्या समाधान.
(५) मुलगा मुलगी करू नका भेद, सामाजिक संतुलनाला नको छेद.
(६) मुलगी आणि झाड करा दोघांचे लाड, तुमच्या आनंदात होईल वाढ.
(७) आम्ही मुली सदाफुली, नाही फुंकणार नेहमी चुली.

**SLOGAN
COMPETITION**

**SECOND PRIZE Winner
Ms. Yogini Nilesh Kale**

SECOND PRIZE Winner Ms. Yogini Nilesh Kale, S.Y.B.A. Student of Birla College, Kalyan (West) Yogini likes to do painting and has interest in Dance Art. She also has interest in playing Harmonium. Her dream is to become as successful Coriographer.

Second Prize Winning Slogan by Yogini : विषय : स्त्री भ्रूण हत्येचे दुष्परिणाम

लक्ष्मी - देवी - सरस्वतीच्या गाता आरत्या तरीही करता स्त्री भ्रूण हत्या.

Other Slogans by Second Prize winner Ms. Yogini Kale :

विषय : हुंडा प्रथेचे दुष्परिणाम

- (१) हुंडा घेऊन मुलाचे वडील मालामाल, मुलीचा बाप मात्र झाला कंगाल.
(२) पढ़ लिख कमाती है नारी, फिर क्यों देगी वो डावरी ?
(३) आज की नारी सबसे भारी, करेगी शादी बिना डावरी.

विषय : स्त्री भ्रूण हत्येचे दुष्परिणाम

- (१) मुलगा कुळाचा दीपक खरा पण पणतीचा उजेड दोन्ही घरा.

If you ever feel afraid of anything always turn round and face it.
Never think of running away.

- Swami Vivekanand

**SLOGAN
COMPETITION**

**THIRD PRIZE Winner
Mr. Rohit Gupta**

THIRD PRIZE Winner Mr. Rohit Gupta, S.Y.B.A. Student of Joshi Bedekar College, Thane (West) Rohit has interest in Cycling and Adventure Sports. He is at present preparing for UPSC Exam. And wants to be an IAS Officer to contribute more in Anti Dowry Movement. He has expressed his thoughts against DOWRY Custom and promises to educate others to oppose Dowry.

Third Prize winning Slogan by Rohit : विषय : दहेज प्रथाके दुष्परिणाम।

रुपयोंमे लक्ष्मी नहीं, दुल्हन में लक्ष्मी पाओ।

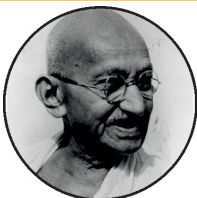
Other Slogans by Third Prize winner Rohit Gupta.

विषय : दहेज प्रथाके दुष्परिणाम।

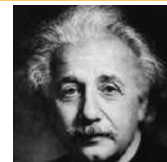
- (१) दहेज प्रथाको करो सदा के लिए अलविदा।
- (२) बहन को रोती पाकर क्या पाया, मिटा दो दहेज प्रथा का साया।
- (३) दहेज लेना देना नहीं है सहेज।
- (४) शादी व्यापार नहीं, बेटी लक्ष्मी है सामान नहीं।

विषय : स्त्री भ्रूण हत्याके दुष्परिणाम

- (१) जन जन ने यह ठाना है, नन्ही बेटी को बचाना है।
- (२) बेटियाँ हैं मीठी खीर, कन्या भ्रूण हत्या है बवासीर।
- (३) बेटा बेटी एक समान, कन्या भ्रूण हत्या का करो काम तमाम।
- (४) बेटी का मत करो अपमान, जन्म दो और करो सम्मान।
- (५) बेटी है तो दुनिया है, अथवा जीवन अभिशाप हैं।

Generations to come, it may well be,
will scarce believe that such a man as this,
ever in flesh and blood,
walked upon this earth.

- Albert Einstein

**SLOGAN
COMPETITION**

**SPECIAL PRIZE Winner
Ms. Savita P. Khairnar**

SPECIAL PRIZE Winner Ms. Savita Pandit Khairnar, F.Y.J.C. Student of Maharaj Sayajirao Gaikwad Arts, Science & Commerce College, Malegaon.

Savita is a Junior College Student and she wants to become Pilot. She participates in various competitions.

Special Prize Winning Slogan by Savita Khairnar : **विषय : दहेज प्रथाके दुष्परिणाम।**

हम सबका है एक सपना, दहेज मुक्त हो समाज अपना।

Other Slogans by Special Prize winner Ms. Savita Kairnar, Malegaon.

विषय : दहेज प्रथाके दुष्परिणाम।

- (१) यदि बेटीको बचाना है, दहेज प्रथा को हटाना है।
- (२) मानव शृंखला बनानी है, दहेज प्रथा हटानी है।
- (३) सभी को सोचना है, दहेज प्रथा को रोकना है।
- (४) हम सबका है यहीं कहना, बिना दहेज की शादी करना।

विषय : स्त्री भ्रूण हत्याके दुष्परिणाम

- (१) सर्वाना मुलगाच का हवा ? मुलगीही बनू सकते वंशाचा दिवा.
 - (२) कुटुंबासाठी झिजणारे तू चंदन, स्त्री शक्ती तुला वंदन.
 - (३) सन्मान करूया स्त्री जातीचा, सांभाळ करते दोन्ही घरांचा.
 - (४) लई झाल्या लेकी नको म्हणू बापा, उडूनिया जाई तुझ्या चिमण्यांचा थवा.
 - (५) कशाला हवा वंशाचा दिवा, भाग्याची पणती जपून ठेवा.
 - (६) कळीचे फुल होऊ द्या, मुलीला जन्माला येऊ द्या.
-

OUR OBJECTIVE AND AWARENESS CAMPAIGN FOR COLLEGE STUDENTS.

One of our objects is to offer opportunity to young students to study the Social Problems for which we are organizing Inter Collegiate Street Play and Elocution Competitions on Social Subjects. This year we have organized such competitions for Colleges in Greater Bombay (City & Suburb Districts), affiliated to Mumbai University, Colleges from Pune, Nasik and Ahmednagar Districts affiliated to Savitribai Phule Pune University, and Elocution Competition of B.Ed. Colleges affiliated to Mumbai University. We propose to introduce these competitions in Amravati and Nanded Districts also in near future. However this year Elocution and Street Play Competitions were not conducted due to complete lockdown.

Shri Mamasahab Kulkarni Special Prize to Student of Management Studies

Our founder President Late Shri Mamasahab Kulkarni had special attachment with Smt. K. G. Mittal College of Commerce, Malad (West) Mumbai. Every year he delivered an awareness lecture for the Students of this College. After his sad demise, his daughter and our General Secretary decided to give a Special Prize in his memory to the student who stood first in order of merit in Management Studies. We are happy to give details of proud recipients of this Special Prize of Rs.5000/- during the last four academic years.

- (1) Academic Year 2015-16 Ms. Gyana Vijay Mane. Malvani, Mumbai.
- (2) Academic Year 2016-17 Ms. Shegufa Sailuddin Shaikh Mira Road (East), Thane.
- (3) Academic Year 2017-18 Ms. Sonal Tanaji Ubale, Dahisar (West), Mumbai.
- (4) Academic Year 2018-19 Mr. Yash Rawal, Malad (West), Mumbai

: ANTI DOWRY DAY & WEEK :

Government of Maharashtra has responded to our request to observe 26th November as ANTI DOWRY DAY followed by a Week on Government Level all over the State of Maharashtra and has already issued a Circular to this effect to all the Districts in Maharashtra and to all concerned. On our initiative and follow up with Dy. Chief Minister of Maharashtra, Women & Child Development Department has issued directives to the effect that ANTI DOWRY DAY be observed in all the Districts followed by a week and educational programs be organized to create awareness against the evil custom of Dowry.(Cir. 2006/No.194/Ka-2 dated 28.7.2006)

26th November is the day on which Equality of Men & Women was imbibed in our Constitution and was accepted by the State. Custom of DOWRY is against the principal of Equality of Men & Women and hence this day is to be observed as Anti Dowry Day. Various awareness programs were organized to mark this occasion.

This year being complete Lock Down we could not organize Rally and any competition for Colleges since Colleges also were closed. However on the occasion of Anti Dowry Week we have organized State Level Inter Collegiate Online Slogan Competition Result is given elsewhere in the report.

**STATE LEVEL OPEN ESSAY WRITING
COMPETITION 2020-2021.
RESULT**

No.	Name of the Winner	Details of Prize
1.	Smt. Anagha Thombre, Kothrud, Pune.	Jagannath Parelkar Trophy Cash Prize Rs.1500/- & Merit Certificate.
2.	Shri Shekhar Barve, Pune.	Cash Prize Rs.500/- & Merit Certificate.
3.	Asha Bhirangi, Bhandup, Mumbai.	Cash Prize Rs.500/- & Merit Certificate.
4.	Dr. Shubhada Gadre, Kothrud, Pune.	Cash Prize Rs.500/- & Merit Certificate.
5.	Shri Anant Borkar, Aurangabad.	Cash Prize Rs.500/- & Merit Certificate.
6.	Ms. Jyoti Sable, Akola.	Merit Certificate.
7.	Smt. Veena Baviskar, Jalgaon.	Merit Certificate.
8.	Shri P. R. Puranik, Dhule.	Merit Certificate.
9.	Smt. Seema Devasthali, Andheri, Mumbai.	Merit Certificate.
10.	Dr. Sampada Deshpande, Panvel, Dist. Raigad.	Merit Certificate.
11.	Smt. Shradha Vaze, Kalyan, Dist. Thane.	Merit Certificate.
12.	Smt. Asha Kulkarni, Aurangabad.	Merit Certificate.

165 Essays received from 20 Districts of Maharashtra. Eminent Writer Smt. Sujata Narsale and eminent Doctor and Snaskrit Scholar Dr. Asawari Bhat both from Vile Parle, Mumbai acted as Examiners, Prizes & Merit Certificates were sent to the winners by Speed Post.

ONLINE MEETINGS & WEBINARS HELD DURING THE YEAR 2020 - 2021 SHOWING PLACES & INSTITUTIONS

Details of online Lectures delivered by Ms. Asha Kulkarni, General Secretary, Anti Dowry Movement, Bombay on various occasion organized by different Colleges & institutions during the year 2020 - 2021. And the subjects were : (1) DOWRY AN EVIL SYSTEM (2) DOWRY Prohibition Act 1961 (3) Protection of Women Against Domestic Violence Act 2005 (PWADVA) & (4) Combating Sexual Harassment. She also attended various webinars and important meetings on behalf of the Movement in the capacity of General Secretary. She also attended periodical meetings of various committees as NGO representative, Social Worker & member of Civil Society in the capacity of General Secretary.

(1)	Smt. K. G. Mittal College, Malad (West) Mumbai	25/8/2020.
(2)	Thakur B. Ed. College, Kandivali (W) Mumbai	28/8/2020
(3)	Nirmala Niketan College of Social Work, Mumbai.	10/9/2020
(4)	Smt. K. G. Mittal College, Malad (West) Mumbai	12/9/2020
(5)	Shri Manilal Nanavati Vocational Training Institute, Pune.	26/11/2020
(6)	Sathaye College, Vile Parle (East) Mumbai	3/12/2020
(7)	Thakur B.Ed. College, Kandivali, Mumbai	4/12/2020
(8)	Oriental B.Ed. College, Jogeshwari, Mumbai.	5/12/2020
(9)	Raheja College, Santacruz (West) Mumbai.	5/12/2020
(10)	Moolji Jaitha College, Jalgaon.	6/12/2020
(11)	Kasturba Mahila Mandal, Saswad, Pune (AIWC Rural Branch)	24/12/2020

LIST OF LECTURES & WORKSHOPS CONDUCTED BY

PROF. SHAILAJA SNAGLE

S.No.	Date	Subject	Organization & Place
(1)	12.04.2020	Self Defence for Girls	Ushatai Lokhande Madhyamik Vidyalaya, Sangise Village.
(2)	14.07.2020	Women Empowerment	Savarkar Mahila Mandal, Nigdi, Pune.
(3)	24.07.2020	Self Defence for Girls	Seth govind Raghunath Sable College of Pharmacy, Saswad.
(4)	31.07.2020	Sujaan Palakatv for parents	Mahatma Phule Mahavidyalaya, Pimpri, Pune.

ANTI-DOWRY MOVEMENT, BOMBAY

(5)	21.08.2020	Posive Thinking for Exams.	Swatantryaveer Savarkar Mandal, Nigdi.
(6)	18.09.2020	Self Defence for women.	Women Symposium Committee of Liions.
(7)	22.09.2020	Gender Sensitivity	D.Y.Patil College of Engg. Akurdi, Pune.
(8)	07.10.2020	Self Defence for Students	D.Y.Patil College of Engg. Akurdi, Pune.
(9)	21.10.2020	Self Defence for Girls.	Vidyanand Bhavan School, Nigdi, Pune.
(10)	23.10.2020	Swaq Saurakshanaasaathi Durga Banaa	Tanishkaa – Sakal New Papers.
(11)	28.10.2020	Women Empowerment	International Association of Lions Club - Webinar.
(12)	06.11.2020	Self Defence for Girls.	Liions & Leo Club of Talegaon, Pune.
(13)	22.12.2020	Get Self Motivated.	Bajaj Samaj Seva Kendra, Akurdi, Pune.
(14)	26.01.2021	Self Defence	Smt. K.G.Mittal College of Arts & Commerce, Malad
(15)	19.02.2021	Positive Thinking for Exams.	Swa. Savarkar Mandal, Abhyasika Vibhag, Nigdi.
(16)	04.03.2021	Women Empowerment.	CWDC of Sheth N.K.T.T. College of Commerce,Thane
(17)	08.03.2021	Self Defence.	Venutai Chavan Polytechnic College, Vadgaon,Ambegaon, Pune
(18)	08.03.2021	Taan Tanavavaril Maat	Bajaj Samaj Seva Kendra, Akurdi, Pune.
(19)	15.03.2021	MPSC Examination.	N.K.T.T.College of Commerce, Thane.

HONORS

Ms. Asha Kulkarni, our General Secretary has the honor to be get nominated on various Committees in Government Offices, Banks, Private Companies and Degree Colleges. She is working as Social Worker (NGO) Representative Member on following Committees :

- (1) Committee dealing with the complaints received from women employees from Mantralaya Department of Information & Public Relations, Government of Maharashtra related to sexual harassment at work place.
- (2) District Women Advisory Committee of Women & Child Development Department, Mumbai City District as a Member Social Worker to report about Awareness campaign to eradicate DOWRY Custom under the chairmanship of District Collector.
- (3) District Women Advisory Committee of Women & Child Development Department, Mumbai Suburb District as a Member Social Worker to report about Awareness campaign to eradicate DOWRY Custom under the chairmanship of District Collector.
- (4) Internal Complaint Committee as per UGC Guidelines at Sathaye College, Dixit Road, Vile Parle (East) Mumbai as a member NGO representative.
- (5) Internal Complaint Committee as per UGC Guidelines at M. L. Dahanukar College, Dixit Road, Vile Parle (East) Mumbai as a member NGO representative.
- (6) Internal Complaint Committee as per UGC Guidelines at PTVA's Management Institute, Chitrakar Ketkar Marg, Vile Parle (East) Mumbai as a member NGO representative.
- (7) Internal Complaint Committee as per UGC Guidelines at Smt. Kamladevi Gauridutta Mittal College of Arts & Commerce, Malad (West) Mumbai as a member NGO representative.
- (8) Smt. Kamaladevi Gauridatta Mittal College of Arts & Commerce, Malad (West) Mumbai Local Management Committee to deal with the development of the college as a member NGO representative.
- (9) Internal Complaint Committee as per UGC Guidelines at S.S. & L.S.Patkar College of Arts & Science and V.P.Varde College of Commerce & Economics, S.V.Road, Goregaon (West) Mumbai.
- (10) Ministry of Women and Child Development, Government of India Project of ONE STOP CENTRE SCHEME, Managing Committee Member.
- (11) Member of Selection Committee for selecting Advisors who will guide and train Dowry Prohibition Officers according to the section 8 B (4) of Dowry Prohibition Act 1961. This Selection Committee is on District Level. Mumbai City and Suburb Districts.

- (12) NGO Representative on Internal Complaints Committee of M/s. Wallace Pharmaceuticals Pvt. Ltd. M.I.D.C. Road, Andheri (East) Mumbai. Since 30th April, 2018
- (13) Member on College Development Committee of Gandhi Shikshan Bhavan's Surajba College of Education, Juhu, Mumbai, since March 2018.
- (14) Civil Society Member on Criminal Injuries Relief & Rehabilitation Board under Manodhairya Yojana by District Legal Services Authority, Mumbai Suburban District, for a period of one year w.e.f. 18th September 2020.

Late Mrs. Radhabai Kulkarni Smruti Puraskar.

It was decided to commemorate the MEMORY of LATE (Mrs.) RADHABAI KULKARNI, Founder Life Member of the Movement, and wife of our President Shri Mamasahab Kulkarni, who not only consented to use the Residence as the OFFICE of ANTI DOWRY MOVEMENT since 1973 but also played a major and important role in giving solace to women in distress. This AWARD which is named as "Late Mrs. Radhabai Kulkarni Smruti Puraskar (Vidhayak Karyakarti) is given EVERY YEAR on District Level to such a Woman, who has dedicated her life of Social Cause especially from Rural Area at Remote Place. The main aim behind announcing this Award is to develop an effective Networking of Social Workers / Organizations working for Capacity building and Empowerment of Girls & Women for the better future of our Nation. JALGAON District was selected for the First Year

- (1) First year (2008-09) and the Award Winner was Prof. Sheela Patil from Amalner, Dist. Jalgaon,
- (2) Second Year (2009-10) Ahmednagar District and the Award Winner was Dr. Sudha Kankaria,
- (3) Third Year (2010-11) Akola District and the Award Winner was Advocate Sangeeta Bhakre – practicing Lawer from District Court Akola.
- (4) Fourth Year (2011-2012) Amravati District and the Award Winner was Smt. Nalini Phuse – working on the burning issue of malnutrition of adivasi children in Melghat area of Amravati District.
- (5) Fifth Year (2012-2013) Aurangabad District and the Award was given to Dr. Rashmi Borikar.
- (6) Sixth year (2013-14) Beed District and the Award was given to Prof Savita Shete.
- (7) Seventh year (2014-15) Bhandara – Gondia Dist. and the award was given to Dr. Tejaswini Bhuskute from Amgaon, Dist. Gondia.
- (8) Eighth Year (2015-16) Buldhana Dist. Dr. Indumati Lahane.

- (9) Ninth Year (2016-17) Chandrapur District : An Activist, Lawyer, and Social Worker Dr. Paromita Goswami She is successful in making the Chandrapur District Addiction Free and stopped completely the sale and consumption of Liquor in the entire District.
- (10) Tenth Year (2017-18) Dhule District : Social Worker Smt. Meena Bhosle for her remarkable contribution in Women Empowerment through SHG and Bachat Gat.
- (11) Eleventh year (2018-19) Gadchiroli District : Social Worker Smt. Shubhada Deshmukh for her remarkable contribution in the field of Women Empowerment.
- (12) Twelfth year (2019-20) Jalna District : Social Worker Advocate Smt. Kalpana Tribhuvan for her remarkable contribution in the field of Women's Safety and empowerment.

In the forthcoming years Districts will be taken alphabetically. Selection Committee consisting of three eminent personalities is formed every year to select the awardees. Nature of Award is : Cash Rs.10,000/-, Citation, Award Memento, & Saree be given to the Award winner. This award is given by the financial support of Daughters of Late Mrs. Radhabai Kulkarni.

Smt. Shakuntala Parelkar Sevavratl Doctor Puranskar.

During the F. Y. 2015-16 it was decided to commemorate the memory of Late Smt. Shakuntala Parelkar, beloved Mother of Dr. (Mrs) Rashmi Fadnavis our Jt.Treasurer by honoring one social worker from medical profession. Nature of Award is : Cash Rs.10,000/-, Citation, Award Memento.

- (1) First year (2015-16) of this Award Dr. Surekha Dhurandhar from Vile Parle was honored at the hands of Dr. Snehalata Deshmukh our Trustee, on the occasion of our 42nd Anniversary.
- (2) Second Year (2016-17) Dr. Nilkanth Phadke from Karjat was honored on the occasion of 43rd Anniversary on 29th May 2016.
- (3) Third Year (2017-18) Dr. Arun Ramchandra Patil from Dombivali a dedicated Doctor who works for Adivasis for more than 25 years was honored on the occasion of our 44th Anniversary on 28th May 2017
- (4) Fourth Year (2018-2019) Dr. Vishwas Sapatnekar from Thane was honored for his dedicated Medical Social Service in Rural area of Thane District for more than 3 decades.
- (5) Fifth year (2019-2020) Dr. Bharati Kondvilkar from Borivali, was honored for her dedicated Medical Social Service after her retirement from J.J. Hospital.

Sane Guruji Adarsh Shikshak Puraskaar

From this year we are honouring one Ideal Teacher in the memory of our Founder Late Shri D. B. alias Mamasahab Kulkarni with Sane Guruji Adarsh Shikshak Puraskaar. First year the award was given to Shri Heramb Kulkarni, from Dist Ahmednagar. Nature of Award is : Cash Rs.10,000/-, Citation, Award Memento. This year Dr. Rashmi Fadnavis and Asha Kulkarni contributed for the expenses of this award.

ACKNOWLEDGEMENT

We are very much grateful to our Donors, Sympathizers, our Computer Service Providers : M/s S. R. Systems (Shailesh Limaye and Rajendra Tambe.) M/s. Subodh Typewriters for Typing and Xerox work, Government of Maharashtra, Women & Child Development Department, VIPs who have honoured us by sending their Messages time and again, Purnima Narvekar and Chandrasen Salvi of Nihar Graphics for their assistance in DTP work of our Annual Report, Saurabh Karve for updating our website. We are thankful to the Examiners of our State Level Open Essay Competition and State Level Inter Collegiate online Slogan Competition, also all those who helped us in making our various educational programs successful.

She asked him, why did you only create Common man why not common woman?? And he smiled & said, “you see, women can never be common!”

R.K. Laxman

APPEAL

Though offering - accepting and demanding DOWRY is an offence, there are reports of increasing dowry demands, particularly by those having permanent government jobs that have 'lucrative' prospects. In view of this fact we appeal to the Centre and State Governments to consider and frame appropriate rules for male employees which will prevent them from glorifying this age old and ugly custom. We also appeal to both Centre and State governments to obtain written oath in this regard from all male employees which should be signed by them along with their wives, parents and parents-in-law and this should be made compulsory. Concerned authorities should also find out whether dowry if taken by those male employees already employed has been handed over to the wife as contemplated by section 6 of the Dowry Prohibition Act. We also appeal to the concerned authorities to take strict action against those male employees against whom cases are pending in the court related to dowry demands etc.

It is high time for every right thinking person to decide that unless massive moral pressure is built up in the form of National Movement to eliminate this Evil, it is unlikely to disappear from our midst. The youth have special role to play in the Movement. We appeal to all, to associate with us in uprooting this Social Evil.

Mumbai : 1st August, 2021.

Asha Kulkarni

Hon. General Secretary.

ANY YOUNG MAN MAKES DOWRY
CONDITION OF MARRIAGE
DISCREDITS EDUCATION,
HIS COUNTRY & DISHONOURS
WOMANHOOD
- MAHATMA GANDHI

अध्यक्षांचे मनोगत

नॅशनल क्राईम रेकॉर्ड्स ब्युरो च्या २०२० च्या अहवालानुसार भारतात महिलांशी संबंधित ३,७१,५०३ गुन्हे दाखल झाले आहेत. यांत बलात्कार, लैंगिक शोषण, ऍसिड हल्ला, कौटुंबिक हिंसाचार इत्यादींचा समावेश आहे. २०२० मध्ये आपल्या देशात दररोज सरासरी ७७ बलात्काराची प्रकरणे दाखल झाल्याचे नमूद केले आहे. ही अत्यंत गंभीर बाब आहे.

प्रा. शैलजा सांगळे

गेल्या महिनाभरात मुंबई, पुणे, वसई, कल्याण, उल्हासनगर इ. ठिकाणी महिलांवर सामूहिक बलात्काराच्या ज्या घटना घडल्या त्यामुळे प्रत्येक संवेदनशील व्यक्तीचे मन अस्वस्थ होते व गुन्हेगाराबद्दल मनांत चीड निर्माण होते. एका प्रकरणात तर अश्लील व्हिडीओ बनवून ब्लॅकमेल करून २९ जणांकडून एका अल्पवयीन मुलीवर अनेक महिने विविध ठिकाणी सामूहिक बलात्कार झाल्याचा प्रकार उघडकीस आला आहे. आधुनिक तंत्रज्ञानामुळे पोलीस गुन्हेगारांना पकडत आहेत. परंतु त्यांना शिक्षा होण्यास आपल्या न्यायपद्धतीमुळे विलंब होत आहे. त्यामुळे असे गुन्हे घडताच, गुन्हेगारांना ताबडतोब फाशी देणे, फास्ट ट्रॅक कोर्टात खटला चालवणे, जन्मठेपेची शिक्षा देणे वगैरे उपायांबाबत फक्त चर्चा होते.

परंतु हे सर्व वरवरचे उपाय आहेत, केवळ कायदे व शिक्षा करून या घटना कमी होणार नाहीत, छेडछाड, विनयभंग, बलात्कार, स्त्री भ्रूण हत्या करणासाठी दबाव टाकणे, कौटुंबिक हिंसाचार, हुंड्यासाठी छळ इ. गुन्ह्यामागची मानसिकता आहे पुरुष वर्चस्वाची, स्त्री ही अबला, असहाय्य. तिला आपण काहीही करू शकतो, ती दुय्यम दर्जाची असून, तिचा उपभोग घेणे हा कोणत्याही पुरुषाचा हक्क आहे, हा विचार महिलांवर होणाऱ्या अन्याय अत्याचाराचे मूळ कारण आहे. आपल्या समाजात आपण स्त्री व पुरुष यांचे काही नॉर्मस् तयार केले आहेत. पुरुष हा बलवान, बुद्धिमान, सक्षम, समर्थ, इ. या नॉर्मस् नुसार पुरुषांचे वर्तन असते.

या संदर्भात मला नागालँड मधील एक वाचलेला प्रसंग आठवतो. नागालँड मध्ये पती पत्नी बाजारातून घरी जाताना टेकडी चढत असतात. पत्नीच्या डोक्यावर लाकडाची मोळी, दोन्ही हातात दोन सामानाच्या वजनदार पिशव्या असतात व पती मात्र रिकाम्या हाताने मजेत टेकडी चढत असतो. एक वृद्ध गृहस्थ त्याला विचारतात “पत्नीच्या हातातील दोन पिशव्या तू कां घेत नाहीस?” त्यावर तो पती उत्तरतो “मी माझा पत्नीचे रक्षण करण्यासाठी माझे दोन्ही हात मोकळे ठेवले आहेत.” तर अशी ही समाजाची मानसिकता प्रतीत होते.

मित्रहो, आपण २१ वा शतकात तंत्रज्ञानाचा वापर करून प्रगती करतोय, भारत महासत्ता बनण्याची स्वप्न बघतोय, पण स्त्री-पुरुष समानतेचे काय ? स्त्री पुरुष समानतेच्या बाबतीत जागतिक सर्वेक्षणाच्या क्रमवारीत भारताचा १०४ वा क्रमांक लागतो. देशाला स्वातंत्र्य मिळून ७४ वर्ष पूर्ण झाली पण पुरुषांमध्ये स्त्रियांबद्दल संवेदनशीलता निर्माण झाली नाही. स्वामी विवेकानंदांनी तेव्हा म्हटले होते, —" An idea of perfect womanhood is perfect independence, so India still lacks in independence." स्वातंत्र्य मिळून एवढी वर्षे होऊनही स्त्री-पुरुष समानता येऊ नये हि भारतासाठी दुर्दैवी आणि लांछनास्पद बाब आहे. कुटुंबात, नोकरीच्या ठिकाणी, समाजात आणि सर्व जगातच पुरुषी मानसिकता बदलणे हाच स्त्री पुरुष समानतेचा रामबाण उपाय आहे. लेखिका सुप्रिया सोनार यांनी त्यांचा लेखात

म्हटल्याप्रमाणे आपला आग्रह असतो की 'समान मानव माना तिला' वास्तवात मात्र 'किमान मानव माना तिला' अशी विनवणी करावी लागते.

अनेक कुटुंबात लहान शेंबडी पोरे सुद्धा “आई तुला हे जमणार नाही, कळणार नाही, तेरे बस की बात नाही” असं किती सहजतेने म्हणतात, कारण कुटुंबातील पुरुष स्त्रियांचा पदोपदी पाणउतारा करतात. कार्यालयात सुद्धा स्त्रियांना प्रमोशन नाकारणे, मुलाखतीतून निवड करताना स्त्रियांना डावलणे, पुरुषापेक्षा कमी पगार देणे, महत्वाचे प्रोजेक्ट महिलांना न देणे अशी वागणूक दिली जाते. समाजात तर काय कोणत्याही ओळखीच्या नसणाऱ्या स्त्रीवर हक्क गाजवून उपभोग घेण्याची मानसिकता पदोपदी दिसते.

कुटुंबात, कार्यालयात, समाजात, स्त्रियांना सन्मानाची वागणूक मिळायला हवी, व त्यासाठी स्त्रियांनी सुद्धा आवाज उठवायला हवा. पगारवाढीसाठी आंदोलने करणाऱ्या महिला संघटनांनी यासाठी आंदोलने करावीत. समाज प्रबोधनाचे फार मोलाचे कार्य आमची हुंडाविरोधी चळवळ नेटाने करत आहे.

स्त्री पुरुष समानतेसाठी समाजात जागरूकता निर्माण करण्यासाठी निबंध लेखन, वक्तृत्व, पथनाट्य, घोषवाक्य, शॉर्ट फिल्म, लघुकथा लेखन इ. स्पर्धांचे आयोजन तसेच हुंडाविरोधी दिनानिमित्त महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांच्या रॅली चे आयोजन दर वर्षी केले जाते. तरुण विद्यार्थ्यांबरोबर खुल्या गटासाठी सुद्धा साहित्य स्पर्धांचे आयोजन मागील ४३ वर्षांपासून होत आहे. महिलांमध्ये अन्याय अत्याचारा विरोधात लढण्यास मानसिक बळ देणारी व्याख्याने, चर्चासत्रे, समुपदेशन इ. उपक्रम आमच्या चळवळीतर्फे वर्षभर सुरूच असतात. लॉकडाऊनच्या काळात हे उपक्रम ऑनलाईन सुरूच होते. महिलांवर होणाऱ्या अन्याय अत्याचारा विरुद्ध लढणाऱ्या सामाजिक संस्था सक्रिय झाल्यास महिलांना लढण्यास बळ मिळेल व न्यायही मिळेल.

प्रा. शैलजा सांगळे

अध्यक्ष, हुंडाविरोधी चळवळ, मुंबई

एखादी व्यक्ती कितीही महान असली तरी डोळे मिटून तिच्या मागे जाऊ नका. ईश्वराची अशीच इच्छा असती तर त्याने प्रत्येक मनुष्यमात्राला डोळे, नाक, कान, तोंड आणि डोके का दिले असते ?

- स्वामी विवेकानंद

**श्रीमती नीला
सत्यनारायण**

श्रद्धांजली

श्रीमती नीला सत्यनारायण – आय. ए. एस. यांचे १६ जुलै २०२० रोजी कोरोना विषाणूच्या संसर्गाने दुःखद निधन झाले. नीलाताई आपल्या संस्थेच्या समर्थक व हितचिंतक होत्या. आपल्या चळवळीचे संस्थापक व प्रेरणास्थान मामासाहेब कुलकर्णी यांचे नीलाताईंशी ३० वर्षांहून अधिक काळ अतिशय जिव्हाळ्याचे संबंध होते. त्यांना आपल्या कार्याबद्दल आदर तर होताच परंतु जाणीव जागृतीचे कार्यक्रम आणि हुंडाविरोधी भिक्तीचित्र प्रदर्शन विविध शासकीय व निम-शासकीय संस्थामधून आयोजित करणासाठी माहिती आणि जनसंपर्क विभाग प्रमुख या नात्याने त्यांनी नेहमीच सहकार्य केले. नीलाताईंचे व्यक्तिमत्त्व इतके चौफेर, अष्टपैलू होते की “आकांक्षांपुढती गगन ठेंगणे” ही पंक्ती त्यांच्या बाबत खऱ्या अर्थाने सार्थ ठरते. एक उत्तम प्रशासक, निर्णयक्षमता आणि खंबीरपणा या दोन्ही गुणांनी समृद्ध, कवितेवर नितांत प्रेम असलेली सहृदय स्त्री, हळवी आई आणि सिद्धहस्त लेखिका असं नीलाताईंचे वर्णन करता येईल. आपल्या प्रशासकीय सेवेत मंत्रालयात त्यांनी कर्तव्यदक्ष राहून इतकी चांगली आणि लक्षणीय कामगिरी केली की त्या ज्या ज्या खात्यात काम करीत होत्या तेथे त्यांनी आपल्या कार्याचा ठसा सुरेखित केला. आपण जनतेचे सेवक आहोत याचे त्यांनी कधी विस्मरण होऊ दिले नाही. राज्याच्या पहिल्या महिला मुख्य निवडणूक आयुक्त म्हणून त्यांच्या नावाची इतिहासात नोंद झाली. मराठी, हिंदी आणि इंग्रजी अशा तीनही भाषांमध्ये त्यांची साहित्यिक मुसाफिरी थक्क करणारी आहे. त्यांच्या हिंदी कविता संग्रहाला केंद्र शासनाचा अहिंदी भाषी लेखक पुरस्कार मिळाला असून त्यांच्या इंग्रजी कवितेला “इंटरनॅशनल लायब्ररी ऑफ पोएट्री, मेरी लॅण्ड, अमेरिका” यांचे इंग्रजी कवितेसाठीचे एडिटर्स चॉईस ऍवॉर्ड प्राप्त झाले. साहित्य – संगीत व कला क्षेत्रातील यांचे योगदान फार मोठे होते. वर्ष २०१९-२० मध्ये आपण आयोजित केलेल्या राजस्तरीय लघुकथा लेखन स्पर्धेत त्यांचा सहभाग होता आणि त्यांची “नियती” ही लघुकथा बक्षिसपात्र ठरली होती. तसेच त्यांनी बक्षिसपात्र लघुकथांचा संग्रह प्रकाशित करण्याच्या आपल्या आगामी उपक्रमाला सर्वतोपरी सहाय्य करणाचा मनोदय सुद्धा व्यक्त केला होता. त्यांच्या मृत्यूने समाजाचे अपरिमित नुकसान झाले आहे. हुंडाविरोधी चळवळीतर्फे त्यांना विनम्र श्रद्धांजली !

साने गुरुजींचे विचार

मातृभूमीचे प्रेम हे मातृप्रेमाचे एक भव्य आणि विशाल स्वरूप आहे.
आई माझा गुरू, आई कल्पतरू।
सुखाचा सागर आई माझी।।
प्रीतीचे माहेर, मांगल्याचे सार।
अमृताची धार, आई माझी।।
मातेच्या मोहाने मी स्वातंत्र्य युध्दात पडणार नाही,
म्हणून माझी आई माझ्या जीवनातून लवकर निघून गेली.
आता भारतमाता हीच माझी माता
तिची सेवा करता करताच ह्या देहाचे सोने होऊ दे

– वंदे मातरम्

समाजक्रांति व स्त्री उन्नतीस वाहिलेली

हुंडाविरोधी चळवळ, मुंबई

(रजिस्टर्ड - स्थापना १ मे १९७३)

अट्टेचाळीसावा वार्षिक अहवाल (वर्ष - २०२०-२०२१)

प्रिय जनहो,

हुंडाविरोधी चळवळ मुंबई या संस्थेचा अट्टेचाळीसावा वार्षिक अहवाल (वर्ष - २०२०-२०२१) सभासदांना व जनतेला सादर करताना आज मनस्थिती काही अंशी दुःखी व काहीशी विषण्ण आहे. संमिश्र भावनांनी आम्हा सर्वांच्या मनात फेर धरला आहे. आर्थिक वर्ष २०१९-२०२० संपण्यापूर्वीच मार्चच्या मध्यावर संपूर्ण देशात लॉकडाऊन मुळे अतिशय अभूतपूर्व आणि बिकट परिस्थिती निर्माण झाली. परंतु वर्षभरात आपण या संकटातून बाहेर पडू अशी आशा होती. वर्ष २०२१ चा सुरुवातीला परिस्थिती थोडी सुधारत आहे असे वाटत असतांनाच पुन्हा कोविड - १९ ची दुसरी लाट सुरु झाली आणि ती अधिक भयंकर होती. एप्रिल व मे २०२१ या दोन महिन्यात तर दिवसाला जवळपास एक हजार बळी या विषाणूने फक्त एकट्या महाराष्ट्रात घेतले आहेत. देशाच्या अर्थव्यवस्थेला ग्रहण लागले असून स्थिरस्थावर व्हायला बराच काळ जाणार आहे. कोविड - १९ या विषाणूची लागण जगभरात लाखो लोकांना झाली असून लाखो लोकांना प्राण गमवावे लागले आहेत. या संकटातून आपला भारत देश आणि आपले महाराष्ट्र राज्यही सुटलेले नाही. संपूर्ण देशात तर आपल्या महाराष्ट्राची परिस्थिती सर्वात वाईट आणि बिकट आहे. कोविड - १९ चे संकट कमी होते म्हणून की काय जुलै महिन्यातील कोंकण व पश्चिम महाराष्ट्रात आलेल्या महापुराने प्रशासनाच्या व जनतेच्या गंभीर समस्यांत भर घातली आहे. आरोग्य, आर्थिक, शैक्षणिक व सामाजिक घडी पूर्णपणे विस्कटली आहे. तरी याही परिस्थितीत आपण सर्वांनी धीर धरून आपापले कार्य सुरु ठेवणे हे आपले जागरूक नागरिक म्हणून आद्य कर्तव्य आहे. हे एका अदृश्य शत्रूशी लढा देत असलेले जागतिक युद्धच आहे. या सर्व घटनांचा साकल्याने विचार करून संस्थेच्या कार्यकारिणीने एकमताने असा निर्णय घेतला आहे की या वर्षी सुद्धा वार्षिक अहवाल छापून न घेता आधुनिक तंत्रज्ञानाचा उपोग करून ऑनलाईन प्रसिद्ध करावा आणि आपल्या संकेत स्थळावर वाचता येईल अशी व्यवस्था करावी. तसेच ज्या देणगीदार व जाहिरातदार यांचे इमेल आपल्या संग्रही आहेत त्यांना मेलवर अहवाल पाठवावा. सर्वानुमते घेतलेला हा निर्णय सर्व सभासद आणि देणगीदारांना मान्य असेल याची आम्हाला खात्री आहे.

स्वातंत्र्य सैनिक कै. मामासाहेब कुलकर्णी यांच्या पुढाकाराने सुरु केलेल्या हुंडाविरोधी चळवळीला ४८ वर्षे पूर्ण झाली असून पुढील वर्षी म्हणजेच वर्ष २०२२ - २०२३ मध्ये आपण सुवर्ण महोत्सवी वर्षात पदार्पण करणार आहोत.

ध्येयवादी थोर माणसे जरी शरीराने हे जग सोडून गेली तरी त्यांच्या विचारांनी आणि आदर्शांनी त्यांचे अस्तित्व आपल्याला ठायी ठायी जाणवते. चळवळीच्या स्थापनेपासून संस्थेसाठी तसेच हुंडा विरोधी जनजागृतीसाठी तन-मन-धनाने वाहून घेणारे मामासाहेब ही एक फार मोठी प्रेरक शक्ती चळवळीच्या पाठीशी होती. हुंडा विरोधी जनमानस तयार करण्यासाठी व जनजागृतीसाठी विविध सामाजिक व शैक्षणिक उपक्रम राबवून प्रबोधनाचे माध्यम अधिक रोचक, रंजक व प्रभावी करण्यात त्यांचा हातखंडा होता. आजही त्यांनी सुरु केलेले सर्व उपक्रम आम्ही राबवत आहोत.

हुंड्यासारखी ज्वलंत समस्या स्वातंत्र्यानंतर अधिक जटील बनून त्याची परिणती जरी हुंडा प्रतिबंधक कायदा करण्यात झाली तरी स्वातंत्र्याच्या सात दशकांनंतरही आपल्या देशात हुंडा बळीची संख्या कमी होत नाही तर वाढतेच आहे. यासाठी हुंडा पद्धती विरोधात जनमानस तयार करण्याची फार मोठी कठीण जबाबदारी चळवळीची आहे. हुंडा प्रथेसंदर्भात स्त्रीयांची मानसिकता बदलण्याची जितकी गरज आहे, तितकीच पुरुषांची पुरुषी मानसिकता बदलण्याचीही आहे. कारण आजही आपला समाज पुरुषप्रधान आहे. या वस्तूस्थितीचा मतितार्थ म्हणजे समाज परिवर्तनाची ही लढाई स्वातंत्र्यलढ्यापेक्षा कितीतरी पटींनी अवघड अशी लढाई आहे.

हुंडा व इतर तत्सम कारणास्तव स्त्रियांचा छळ होऊन त्यांना जाळण्याचे व त्यांनी आत्महत्या केल्याचे प्रकार अधिकाधिक प्रमाणात उजेडात येत आहेत. समाज विघातक प्रथा व चालीरीती नष्ट करण्यासाठी कायदेशीर प्रयत्नांबरोबरच समाज व व्यक्ति बदलण्यासाठी संघटीत प्रयत्नांची जरूर आहे. कौटुंबिक स्वास्थ्य व सामाजिक सुखशान्ति हे संस्थेचे एक महत्वाचे उद्दीष्ट आहे आणि सामाजिक जीवनातील गेल्या ४७ वर्षांतील स्थित्यंतरे संस्थेच्या यशस्वी वाटचालीत प्रतिबिंबित होतात. संस्थेचे सर्वाधिक कार्य तरुण पिढीच्या क्षेत्रात म्हणजे महाविद्यालये, विद्यापीठे आणि युवा संस्थांमधून होत असल्याने गेल्या ४७ वर्षांत तरुण पिढीच्या मानसिकतेत झालेला बदल अनुभवायला मिळाला.

हुंडा पद्धती आणि चमत्कारीक मानसिकता

हुंडा पद्धती ही स्त्री पुरुष समानतेच्या तत्वाशी विसंगत आहे. अजूनही स्त्रीला समाज माणूस म्हणून किंमत देत नाही. ती केवळ एक उपभोग्य वस्तू म्हणून गणली जाते. तिला केवळ शरीर आहे मन नाहीच ही विचारसरणी सर्वसाधारणपणे आढळते. ही मानसिकता भयानकच म्हणावी लागेल. ही चमत्कारीक मानसिकता बदलण्याचे एक फार मोठे आव्हान आज तरुण पिढीसमोर आहे. एकविसाव्या शतकातही परिस्थिती बदलली नाही.

सद्यस्थिती

भारताच्या राज्य घटनेत जरी स्त्री पुरुष समानतेच्या तत्वाचा पुरस्कार केला असला तरी प्रत्यक्षात स्त्री पुरुषांच्या विवाह प्रसंगी मुलीकडची बाजू कनिष्ठ आणि मुलाकडची बाजू श्रेष्ठ असेच मानले जाते. मुलाला आणि मुलीला दोघांनाही विवाहाची गरज असूनही मुलीलाच गरजवंत मानले जाते. आणि दोन्ही कडचा खर्च तसेच दागदागिने, भेट वस्तू, मालमत्ता या आणि अशा अनेक स्वरूपात हुंडा वराकडची मंडळी वधूपित्याकडून उकळतात. असा हुंडा दिला नाही किंवा पुरेसा हुंडा मिळाला नाही, मनासारखे मानपान झाले नाही इ. कारणांवरून विवाहित स्त्रियांचा सासरी नवऱ्याकडून, सासूकडून व सासरकडच्या इतर मंडळींकडून छळ होतो. तिला मानसिक व शारीरिक क्लेश दिले जातात, उपाशी कोंडून ठेवले जाते, मारहाण केली जाते, प्रसंगी जाळून खून केला जातो. अशी हुंडा बळीची संख्या दिवसेंदिवस वाढतच आहे. नोंद न झालेल्या अशा हजारो घटना असतील. राज्यांची तुलना केल्यास महाराष्ट्रात परिस्थिती मध्ये थोडी सुधारणा दिसून येते. तरी महिलांविरुद्धच्या गुन्ह्यांपैकी सुमारे ८० टक्के गुन्हे पतीने किंवा अन्य नातेवाईकांनी तसेच परिचितांनी केलेल्या अत्याचाराचे असतात गेल्या ४७ वर्षांत हुंडाबळीची संख्या कमी होण्याऐवजी वाढतच आहे या परिस्थितीत चळवळीची जबाबदारी अधिकच वाढते. काम अधिक जोमाने करावे लागणार आहे.

हुंडा प्रतिबंधक कायदा अगदी कडक आहे परंतु त्याची कडक अंमलबजावणी मात्र होतांना दिसत नाही. शासकीय यंत्रणेच्या दृष्टीने कायद्याची अंमलबजावणी करणे अत्यंत कठीण तर काही वेळा दुरापास्तच. नॅशनल क्राईम रेकॉर्ड्स ब्युरोच्या अहवालानुसार हुंडाबळी प्रकरणांत ८६ टक्के गुन्हेगार पुराव्या अभावी निर्दोष सुटतात. गुन्हा कितीही गंभीर वा क्रूरपणे केलेला असो पुराव्या अभावी करण्यात आलेले आरोप सिध्द होऊच शकत नाहीत. आरोपीला संशयाचा फायदा देऊन निर्दोष सोडावे लागते. विवाहितेचा छळ पाहिल्याचा प्रत्यक्ष पुरावा न्यायालयासमोर येत नाही. कायदा पुरावा मागतो. तिचा छळ उघडपणे इतरांसमक्ष करण्याची शक्यता कमी असते. तसेच ती आत्महत्या कोणाच्या साक्षीने करण्याची शक्यताच नसते. बऱ्याच वेळा मृत्यू एखाद्या अपघाताने झाला किंवा आत्महत्या होती याचा पुरेसा पुरावा उपलब्ध होत नाही. एखाद्या स्त्रीने जाळून घेऊन आत्महत्या केली की तिची साडी अपघाताने पेटली वा तो घातपात होता याचा स्पष्ट पुरावा उपलब्ध होणे आवश्यक असते. उदा. एखाद्या महिलेने विहिरीत उडी मारून आत्महत्या केली, की ती पाय घसरून अपघाताने विहिरीत पडली, की तिला धक्का देऊन कोणी विहिरीमध्ये ढकलले, की हत्या करून मृतदेह विहिरीत टाकला याचा स्पष्ट पुरावा उपलब्ध होत नाही अशा परिस्थितीत आरोपीला संशयाचा फायदा मिळतो आणि हुंड्यासाठी एका निरपराध महिलेचा जीव घेऊनही आरोपी स्वतः नामानिराळा असतो व निर्दोष सुटतोही! त्यानंतर लगेचच दुसरे लग्न करून आणखी एका स्त्रीकडून हुंडा उकळायला मोकळा!

अनेकवेळा छळाच्या व्याख्येत बसण्याइतक्या पुराव्याअभावी न्यायालयही हतबल असते. परंतु आता नवीन कायदा झाल्यापासून कौटुंबिक छळाची नवी व व्यापक अशी व्याख्या करण्यात आली आहे. या नव्या कायद्याचा थोडा दिलासा पिडीत महिलांना आहे.

हा कौटुंबिक हिंसाचार रोखण्यासाठी असलेल्या कायद्यानुसार आता अत्याचार करणाऱ्या महिला व १८ वर्षाखालील मुलेसुद्धा कारवाईला पात्र असतील अशा आशयाचा निकाल नुकताच सर्वोच्च न्यायालयाने दिला असून कौटुंबिक हिंसाचार व छळवाद करणाऱ्या सर्वच व्यक्ती कायद्याच्या नजरेत दोषी असतील. या महत्त्वपूर्ण निकालामुळे कौटुंबिक हिंसाचार प्रतिबंध कायद्यातील पळवाटा बंद झाल्या आहेत. पूर्वी या कायद्याखाली घरातील प्रौढपुरुषांवरच कारवाई होत असे आणि छळवाद करणाऱ्या दुष्ट महिला व मुली आरोपातून सुटत, आता त्यांच्यावर अंकुश असेल.

तसेच हुंडा प्रतिबंधक कायद्यानुसार हुंड्याची मागणी करणे सुद्धा शिक्षेस पात्र गुन्हा असून दोषी व्यक्तीला कारावास आणि दंडास सामोरे जावे लागते परंतु कायद्याविषयी अनास्था असल्याने त्याचा प्रभावी वापर होत नाही. परंतु हळूहळू जनजागृति होत असून, साखरपुडा झाल्यानंतर वधू पक्षाकडे हुंड्याची मागणी करून अडवणूक करणाऱ्या व लग्न मोडणाऱ्या नवरदेवासह इतर कुटुंबीयांना कारावास व दंडाची शिक्षा भोगावी लागल्याची उदाहरणेसुद्धा समोर येत आहेत.

न्याय व्यवस्था अतिशय संवेदनशील असल्याचीही अनेक सकारात्मक उदाहरणे समोर येत आहेत. हुंडा प्रतिबंधक कायद्यांतर्गत दाखल गुन्हा व हुंड्याची मागणी पूर्ण न झाल्याने अनन्वित छळ करून आत्महत्यास प्रवृत्त करणे हा अतिगंभीर गुन्हा असून दोन पक्षकारांमध्ये स्वार्थापोटी कोर्टाबाहेर तडजोड होऊन खटला अथवा गुन्हा रद्द कदापी होऊ शकत नाही या आशयाच्या कोर्टाच्या निर्णयाने न्यायासाठी धडपडणाऱ्यांना नक्कीच आशेचा किरण दिसेल.

आपल्याकडे सर्वत्र जागतिक महिला दिन मोठ्या उत्साहात गाजावाजा करून साजरा केला जातो. विशेष दिवस एकतर साजरे केले जातात किंवा पाळले जातात. आपल्या संस्थेत महिला दिन साजरा केला जात नाही आणि पाळलाही जात नाही. कारण आपण जेव्हा समानतेचा आणि समानसंधीचा आग्रह धरतो तेव्हा विशेष सवलती मागायच्या नसतात.

आज महिला दिन समारंभपूर्वक साजरा करावा अशी परिस्थिती अजिबात नाही. अशा काही भयानक, विकृत आणि चीड निर्माण करणाऱ्या घटना घडत आहेत.

स्त्रीभ्रूणहत्येच्या मोठ्या रॅकेटसारखा गंभीर गुन्द्याचा विषय लोकशाहीच्या मंदीरात म्हणजेच महाराष्ट्राच्या विधान भवनात ‘स्थगन प्रस्तावाच्या’ निकषात बसत नाही, म्हणून चर्चिलाही जात नाही. याला काय म्हणावे ?

एखाद्या महिलेवर सामुहिक बलात्कार करून तिला जिवंत जाळण्याच्या घटनेचे केवळ ती महिला मागासवर्गीय होती म्हणून निलाजरे राजकारण केले जाते. हे किती किळसवाणे आहे.

‘तोंडी तलाक’ घटनाबाह्य असूनही परदेशातून WhatsApp वर तलाक दिल्यावर सुनांना मुलांसह सासूनेच घराबाहेर हाकलून देण्याच्या कृत्याला माणुसकीला काळीमा फासणारे म्हणावे नाहीतर काय ?

आणि वरील तिन्ही घटना जर महिला दिनाच्या पुर्वसंध्येला घडत असतील तर महिला दिनाचा बेगडी समारंभ कशासाठी ? दोन वर्षात २४७७१ हुंडाबळींची अधिकृत नोंद होत असेल, लहान बालिकांवर अत्याचार ही नित्याचीच बाब झाली असेल, ॲसिड हल्याच्या घटना दिवसें दिवस वाढत असतील तर महिला दिन समारंभपूर्वक साजरा करावा की दुःखद दिन म्हणून पाळावा हा यक्षप्रश्न अनुत्तरितच राहणार आहे.

दोन वर्षांपूर्वी मुंबई उच्च न्यायालयाने शासनाची उदासिनता बघून उद्दीग्न होऊन राज्य शासनाला प्रश्न विचारला होता की “हुंडा निर्मुलनासाठी शासनाने आजवर केले तरी काय ? उत्तरादाखल प्रतिज्ञापत्र सादर करावे.” आजही हा प्रश्न अनुत्तरितच आहे.

कोरोना विषाणूच्या संक्रमणामुळे झालेल्या लॉक डाऊन (पूर्ण बंदी) काळात कौटुंबिक हिंसाचाराच्या घटना वाढल्याचे निदर्शनास आले आहे. या काळात दारूची दुकानेही बंद होती. तसेच बाहेर जाण्यालाही बंदी असल्याने व्यसनी व्यक्ती अधिक हिंसक झाल्या असल्याची शक्यता दाट आहे. तसेच पुरुषप्रधान समाज असल्याने अनेक महिलांचे हिंसक शोषण झाल्याचेही निदर्शनास आले. एकूणच दारूचे व्यसन असलेल्या नवऱ्याचे मारहाणीचे प्रमाण व्यसन नसणाऱ्यांपेक्षा अधिक आहे आणि दारूचे व्यसन नसणाऱ्या पुरुषांचे प्रमाण कौटुंबिक हिंसाचारात जरी त्या मानाने कमी असले तरी ते मात्र जुनाट व बुरसटलेल्या विचारांमुळे आपल्या पत्नीने कसे वागावे याची चौकट त्यांच्या पुरुषप्रधान विचारांनुसार मनात घट्ट पकडून असतात, त्यामुळे त्यांच्या धाकात न राहणाऱ्या पत्नीस ते लहान सहान कारणांवरून गंभीर स्वरूपाची दुखापत करणारी मारहाण करतात.

राष्ट्रीय कुटुंब आरोग्य सर्वेक्षणाच्या निरीक्षणातून समोर आलेला अहवाल अतिशय धक्कादायक आहे. कौटुंबिक हिंसाचाराच्या कारणांमध्ये सासूला मान दिला नाही, हुंड्याची मागणी पूर्ण केली नाही, घरातल्या कामाकडे दुर्लक्ष झाले, वाद घातला, स्वतःची मतं निर्भिडपणे मांडली. एकनिष्ठतेबद्दल शंका / संशय घेतला किंवा आला. अशा कारणांपासून

तर भाजीत मीठ मसाला कमी जास्त झाला व चहा आणायला काही मिनीटे विलंब झाला अशा अत्यंत क्षुल्लक कारणांचाही समावेश असतो. आश्चर्याची गोष्ट म्हणजे हिंसाचाराला बळी पडलेल्या ४९ टक्के महिलांना या हिंसाचाराचे फार वावगे वाटत नाही. सुशिक्षित आणि कमावत्या महिलांपेक्षा अशिक्षित, परावलंबी, अधिक मुलींना जन्म देणारी माता, तसेच विधवा व एकल महिलांना कौटुंबिक हिंसाचार सहन करावा लागतो. या सर्वेक्षणातील पिडीत महिलांच्या निवेदनानुसार कानाखाली मारणे, हात ओढणे, भिंतीवर ढकलून देणे, लैंगिक संबंध ठेवण्यास नकार दिल्यामुळे मारझोड करणे, वस्तू फेकून मारणे, तोंड दाबून ठेवणे, सिगारेटचे चटके देणे या प्रकारची हिंसा मुकाट्याने सहन करावी लागते. मात्र केवळ ३ टक्के पिडीत महिला तक्रार करून कायद्याचे संरक्षण घेतात. अशी विदारक स्थिती या सर्वेक्षणादरम्यान समोर आली आहे.

केवळ घरातच नाही तर घराबाहेरही महिला सुरक्षित नाहीत. मागील वर्षात मुंबईत बलात्कार आणि विनयभंगाच्या गुन्ह्यांमध्ये मोठ्या प्रमाणात वाढ झाली असून पिडीत महिलांमध्ये ६९ टक्के अल्पवयीन मुलींचा समावेश आहे हे धक्कादायक आहे. अत्याचार करणारे ९० टक्के पुरुष ओळखीचेच असतात आणि त्यातही आजोबा, वडील, काका, भाऊ यांचा समावेश बघून आपल्या भारतीय संस्कृतीचा न्हास होत चालल्याचे जाणवते.

अशा प्रकारच्या गुन्ह्यांना अटकाव तर सोडाच परंतु पिडीत महिलेला न्याय मिळत नाही आणि तरी समाज, पोलीस आणि सरकार याबाबत आजही उदासीनच आहे असे दिसते. पुरोगामी विचारांचे राज्य म्हणवणाऱ्या महाराष्ट्रात दर दोन तासांनी एक बलात्काराचा गुन्हा नोंदवला जातो. इतकेच नव्हे तर एकतर्फी प्रेमाच्या प्रकरणांतून झालेल्या हत्यांच्या घटनाही वाढत आहेत. एकतर्फी प्रेमातून अलीकडेच वर्धा जिल्ह्यातील हिंणघाट येथे एका तरुणीला जाळलं गेलं. जिद्दीने शिक्षण पूर्ण करून ही तरुण मुलगी नुकतीच कॉलेजमध्ये प्राध्यापिका म्हणून रुजू झाली होती. तिच्यावर एकतर्फी प्रेम करणाऱ्या प्रेमवीराने ती सकारात्मक प्रतिसाद देत नाही म्हटल्यावर तिच्या अंगावर पेट्रोल टाकून तिला जाळण्याचा प्रयत्न केला. तिला वाचवण्याचे सर्वतोपरी प्रयत्न केले गेले. परंतु ती निरपराध मुलगी मृत्युशी झुंज देत अखेर मरण पावली. काय अपराध होता तिचा ? नकार देण्याचा हक्क मुलींनासुद्धा आहे. परंतु अहंकारी आणि सिरफिरे पुरुष हे मान्य करायलाच तयार नसतात. कारण कुटुंबात आणि समाजात त्यांच्यावर तसे संस्कारच होत नाहीत. यासाठी तरुण मुलांना आई वडीलांनी, कुटुंबियांनी नकार पचवण्याची ताकद द्यायला हवी. महिलांचा आदर करायला लहान वयातच शिकवायला हवे.

सर्वांचा असा समज असतो की सुशिक्षितांमध्ये आणि मोठमोठ्या शहरात जेथे महिला घराबाहेर पडून पुरुषांच्या बरोबरीने अर्थार्जन करतात तेथे हुंडाबळींचे प्रमाण कमी असेल अथवा अशा घटना होतच नसतील. परंतु हा समज चुकीचा ठरवणारे अहवाल प्रसिद्धी माध्यमांमधून प्रकाशित झाले आहेत, होत आहेत. हिंसाचाराची, छळाची कारणेही हुंडा प्रतीबंधक कायदा निष्प्रभ ठरवणारी आहेत. लग्नात मानपान झाला नाही, हुंडा कमी दिला, गाडी घेण्यासाठी माहेराहून पैसे आणले नाहीत, चारित्र्यावर संशय अशा असंख्य कारणांवरून विवाहितेचा मानसिक, शारीरिक छळ, मुंबई शहरात होत असल्याची अधिकृत नोंद आहे. २०१९ मध्ये प्रसिद्ध झालेल्या एका वृत्तानुसार मुंबई शहरात दिवसाला दोन विवाहीता हुंडा प्रथेच्या शिकार होत आहेत. माहितीच्या अधिकारांतर्गत मागवलेल्या माहितीनुसार महाराष्ट्रात वर्ष २०१६, २०१७ आणि २०१८ दरम्यान अनुक्रमे २४८, २३४ आणि २१४ हुंडाबळींची नोंद झाली हे आकडे अधिकृत असून हुंडाबळीच्या

व्याख्येत कायदेशीररित्या बसणारी ही प्रकरणे आहेत. हुंडा प्रतिबंधक कायदा १९६१ साली पारीत झाला, लागू झाला. परंतु या कडक कायद्याचा हवा तसा प्रचार प्रसार समाजात न झाल्याने वरील तीन वर्षात अनुक्रमे केवळ ३८, ३३ आणि ३४ हुंड्याची प्रकरणे दाखल झाली आहेत असे शासनाचे म्हणणे आहे.

हुंड्याची व्याख्या

लग्न ठरत असतांना लग्नाची पूर्व अट म्हणून वरपक्षाने सोन्या चांदीचे दागदागिने, भांडी-कुंडी, रोख रक्कम, मानपान, पोशाख, व्याही भोजने, स्वागत समारंभ, प्रवासखर्च इ. प्रकारचे सर्व खर्च जे वधूपिता करतो म्हणजे “हुंडा”. कायद्यामध्ये केलेली हुंड्याची व्याख्या सोप्या शब्दात लग्नाच्या संबंधात कोणत्याही प्रकारची देवाण घेवाण करणे म्हणजे “हुंडा”. कारण हा केवळ वधूपक्षाच्या ईच्छेचा प्रश्न नसून वरपक्षाच्या अवाजवी अपेक्षांचा प्रश्न आहे. आणि या अपेक्षा वधूपक्षाने पूर्ण कराव्या असे म्हणणारा वरपक्ष एक प्रकारे वधूपक्षाला धर्मसंकटातच टाकत असतो. मग वधूपित्याची ऐपत असो वा नसो, या परिस्थितीत वधूपिता स्वतःची ऐपत आणि वरपक्षाच्या अपेक्षा यांचा मेळ घालता घालता मेटाकूटीस येतो.

हुंडा : वसुलीचे दुष्टचक्र

लग्नसमारंभात हुंडा देणे घेणे प्रतिष्ठेचे मानून समाजामध्ये आपली प्रतिष्ठा वाढावी म्हणून मुलीच्या लग्नात “हुंडा” दिला जातो. आणि मुलाच्या लग्नात दामदुपटीने वसूल केला जातो. आणि असे वसुलीचे दुष्टचक्र अव्याहतपणे चालूच आहे. या प्रथेमुळे कित्येक संसार मोडले, कित्येक कुटुंबे उध्वस्त झाली. अनेक अगणित स्त्रियांच्या जीवनाची राखरांगोळी झाली. परंतु तरीही पैशाची ही हाव काही कमी होत नाही. अव्दैतावर आधारीत भारतीय संस्कृतीला काळीमा फासणारी ही हुंड्याची प्रथा मोडून काढण्यासाठी व्यापक प्रमाणात जनजागृती करण्याची नितांत आवश्यकता आहे. सद्यस्थितीत कायद्याचा प्रचार, प्रसार आणि कठोर अंमलबजावणी यावर लक्ष केंद्रीत करायची नितांत गरज आहे. तरच समानतेचे स्वप्न पूरे होऊ शकते. यासाठी हुंडा प्रतिबंधक कायदा १९६१, कौटुंबिक हिंसाचार कायदा २००५ आणि कामाच्या ठिकाणी महिलांचे लैंगिक शोषण रोखण्यासाठीचा २०१३ मध्ये झालेला कायदा या तीनही कायद्यांवर जाणीव जागृतीचे कार्यक्रम महाविद्यालयांतून चळवळीतर्फे आयोजित करण्यात येतात.

हुंडाविरोधी जनजागृती

हुंडा पध्दतीविषयी जी चमत्कारिक मानसिकता समाजात आहे ती बदलणे सर्वस्वी तरुणांच्या हाती आहे आणि युवाशक्ती एक अशी शक्ती आहे की ज्यास तोड नाही. तरुणांनी जर मनोमन निश्चय केला तर त्यांच्या निर्णयाला कोणीच आव्हान देऊ शकणार नाही. अन्याय्य प्रवृत्तीविरुद्ध झगडणे हा तरुण मनाचा स्थायी भाव, म्हणून तरुण तरुणींनी हुंडा देण्याघेण्याला आपण बळी पडणार नाही अशी मनोमन प्रतिज्ञा करावी असे आवाहन तरुणाना संस्थेतर्फे सर्व कार्यक्रमांतून करण्यात येते. समाजामध्येही हुंडाविरोधी चर्चासत्रे, वक्तृत्वस्पर्धा, व्यंगचित्र स्पर्धा, पथनाट्य स्पर्धा, भित्तिचित्र प्रदर्शने, आत्मकथन, सभासंमेलने, लघुपट, स्लाईड शो, प्रश्नमंजूषा इत्यादी कार्यक्रम आयोजित केले जातात.

पोस्टर्स प्रदर्शनातून समाज प्रबोधन हुंड्याचे दुष्परिणाम दाखविणारे भित्तिचित्र प्रदर्शन

संस्थेने अतिशय परिश्रमपूर्वक निर्माण केलेले व जतन केलेले हुंड्याचे दुष्परिणाम दाखविणारे भित्तिचित्रांचे, आकर्षक व प्रभावशाली प्रदर्शन आपल्या देशात सर्वत्र दाखविण्याची योजना असून आतापर्यंत महाराष्ट्र, गोवा, गुजरात, राजस्थान, दिल्ली, मध्यप्रदेश व कर्नाटक या प्रांतातून ठिकठिकाणी दाखविले गेले आहे. हे प्रदर्शन लाखो लोकांनी पाहिले. त्यात महिला वर्गाचा विशेष सहभाग दिसला. या उपक्रमाबद्दल जाणकारांनी व मान्यवर व्यक्तींनी उत्तम अभिप्राय दिले त्यात अनंत तरुण तरुणींनी हुंड्याच्या दुष्ट रुढीस बळी पडणार नाही अशा प्रतिज्ञा नमूद केल्या आहेत.

आता संस्थेकडे “हुंडा” व “स्त्रीभ्रूण हत्या” या दोन विषयावर जवळ जवळ १०० अतिशय आकर्षक कलाकृती उपलब्ध असून समाजात जाणीव जागृती साठी विविध सामाजिक संस्थांच्या सहकार्याने अधिकाधिक प्रदर्शनाचे कार्यक्रम आयोजित करण्याचा प्रयत्न असेल.

हुंडाविरोधी चळवळीचे नाविन्यपूर्ण भेटकार्ड

संस्थेने कोणत्याही शुभ प्रसंगी वापरता येईल असे नाविन्यपूर्ण भेटकार्ड तयार केले आहे. सदरहू कार्डावर नववधूवरांचा बाहुल्यांच्या रुपात बहुरंगी फोटो छापलेला असून आतील बाजूस महात्मा गांधींचा हुंड्याबाबत तरुणांना संदेश प्रसिद्ध केला आहे. संस्थेच्या महासचिव आशा कुलकर्णी यांनी कलात्मक रीतीने नववधूवरांच्या बाहुल्या तयार करून या भेटकार्डाची निर्मिती केली आहे. संस्थेस अल्पशी देणगी देऊन ही भेटकार्डे सर्वांस उपलब्ध आहेत.

एप्रिल २०१९ आणि ऑक्टोबर २०१९ मध्ये अनुक्रमे कस्तुरबा गांधी तथा “बा” आणि महात्मा गांधी तथा “बापू” यांच्या १५० व्या जयंती वर्षपूर्ती निमित्ताने या भेटकार्डाचे पुनःमुद्रण करून ४६ व्या वर्धापन दिनी प्रकाशन करण्यात आले. या कार्डावर बापूंच्या दोन संदेशाबरोबर बा व बापूंचे सुंदर छायाचित्र आहे. हे भेटकार्ड आणि हेच संदेश देणारा बुकमार्क सर्वांच्या पसंतीस उतरला. या दोन्हीचे विनामूल्य वितरण २६ मे २०१९ रोजी करण्यात आले आणि १०० हून अधिक भेटकार्डे, बुकमार्कचे वितरण झाले.

समाजात विचार मंथनासाठी विविध विषयांवर साहित्य स्पर्धा

विविध सामाजिक विषयांवर अभ्यास करण्यास समाजातील सर्व घटकांना प्रवृत्त करून समाजात एक विचार मंथन व्हावे या दृष्टीने आजपर्यंत अनेक विषयांवर साहित्य स्पर्धा / निबंध स्पर्धा / लघु कथा लेखन स्पर्धा संस्थेने आयोजित केल्या. तरुण वर्गाकडून तसेच प्रौढांकडूनही या स्पर्धांना नेहमीच उत्स्फूर्त असा प्रतीसाद मिळाला आहे. ३९ वर्षांपासून खुल्या राज्यस्तरीय साहित्य स्पर्धा आयोजित करण्यात येत आहेत. अहवालाचे वर्षी सुद्धा या स्पर्धांना उत्कृष्ट प्रतीसाद मिळाला.

आयुष्यात प्रत्येक जण महान गोष्टींची निर्मिती करू शकेल असे नाही. मात्र छोट्या गोष्टी अत्यंत प्रेमाने साध्य करण्याची क्षमता मात्र प्रत्येकातच असते.

- मदर तेरेसा

राज्यस्तरीय खुली निबंध लेखन स्पर्धा २०२०-२०२१

राज्यस्तरीय खुल्या साहित्य लेखन स्पर्धेचे यंदा ३९ वे वर्ष होते. अहवालाचे वर्षी संस्थेच्या ४७ वा वर्धापन दिनानिमित्ताने खुल्या निबंध लेखन स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते. स्पर्धेचा उद्देश मराठी भाषेविषयी प्रेम व आदर जनमानसात वृद्धींगत करणे आणि समाजातील सर्व स्तरातील भाषा प्रेमींना, विचारवंतांना लिहिते करणे हाच असतो. मार्च २०२० च्या मध्यावर स्पर्धा जाहीर झाली आणि नंतर लगेचच संपूर्ण लॉक डाऊन घोषित केला गेला. कोरोना महामारीमुळे उद्भवलेल्या परिस्थितीत निबंध स्वीकारण्याची अंतिम तारीख ३० सप्टेंबर २०२० पर्यंत वाढवण्यात आली, आणि त्यामुळे प्रतिसाद चांगला मिळाला.

एकविसाव्या शतकातील हुंडा प्रथा या पहिल्या विषयावर २० जिल्ह्यातून ७७ निबंध स्पर्धेत दाखल झाले. आजची महिला सुरक्षा : भ्रम आणि तथ्य या दुसऱ्या विषयावर १६ जिल्ह्यातून ८८ निबंध दाखल झाले. एकूण १६५ निबंध इतका उत्तम प्रतिसाद लॉक डाऊन असूनही मिळाला, यावरून आपल्या संस्थेच्या या उपक्रमाची लोकप्रियता लक्षात येते. पहिल्या व दुसऱ्या विषयाचे परीक्षण अनुक्रमे डॉ. आसावरी भट आणि सुजाता नरसाळे यांनी केले.

निकाल

विषय : (१) एकविसाव्या शतकातील हुंडा प्रथा आणि तरुणाई

(२) आजची महिला सुरक्षा : भ्रम आणि तथ्य

क्र.	विजेत्यांची नावे / ठिकाण	विषय	पारितोषिक
प्रथम	अनघा ठोंबरे, कोथरुड, पुणे	(२)	जगन्नाथ परळकर ट्रॉफी रोख रु.२५००/- तसेच प्रशस्तीपत्र आणि ग्रंथभेट
द्वितीय	(१) शेखर बर्वे, पुणे	(१)	रोख रु.५००/- प्रशस्तीपत्र
विभागून	(२) आशा भिरंगी, भांडुप, मुंबई	(२)	रोख रु.५००/- प्रशस्तीपत्र
तृतीय	डॉ. शुभदा गद्रे, कोथरुड, पुणे	(२)	रोख रु.५००/- प्रशस्तीपत्र
विशेष	अनंत बोरकर - औरंगाबाद	(१)	रोख रु.५००/- प्रशस्तीपत्र

सात उत्तेजनार्थ प्रशस्तीपत्रे

ज्योती साबिले - अकोला	(१)	प्रशस्तीपत्र
वीणा बाविस्कर - जळगाव	(२)	प्रशस्तीपत्र
प्र. अ. पुराणिक - धुळे	(१)	प्रशस्तीपत्र

सीमा देवस्थळी – अंधेरी, मुंबई	(२)	प्रशस्तीपत्र
संपदा देशपांडे – पनवेल, रायगड	(१)	प्रशस्तीपत्र
श्रद्धा वझे – कल्याण	(२)	प्रशस्तीपत्र
आशा कुलकर्णी – औरंगाबाद	(१)	प्रशस्तीपत्र

सध्या बक्षीस समारंभ करण्याची परिस्थिती नाही त्यामुळे रोख बक्षिसांचे धनादेश आणि प्रशस्तीपत्रे पोस्टाने पाठवण्यात आली. सर्व विजेत्यांचे तसेच सहभागी स्पर्धकांचे अभिनंदन व आभार !

हुंडाविरोधी दिवस व सप्ताह

हुंडा प्रथा ही स्त्री पुरुष समानतेला छेद देणारी आहे. समानतेच्या तत्वांशी विसंगत आहे. भारताच्या राज्यघटनेत “स्त्री-पुरुष समानता” मूलतत्त्व म्हणून मान्य करून स्वीकारणात आली आहे. भारताला स्वातंत्र्य मिळाल्यानंतर १९४९ साली २६ नोव्हेंबर रोजी आपली पवित्र राज्यघटना तयार होऊन या जगातील सर्वात मोठ्या लोकशाहीने त्या राज्यघटनेचा स्वीकार केला. परंतु यातील समानतेचे मूलतत्त्व केवळ राज्यघटनेच्या पुस्तकातच बंदिस्त राहिले. या समानतेचा जीवनात अंमल कधीच झाला नाही. या पार्श्वभूमीवर २६ नोव्हेंबर हा दिवस “हुंडाविरोधी दिवस” पाळण्याचे ठरवले. विशेष महत्वाची बाब म्हणजे महाराष्ट्र शासनाने सुद्धा शासकीय पातळीवर “हुंडाविरोधी दिवस आणि सप्ताह” पाळण्यात यावा असा निर्णय घेतला असून त्यासंबंधीच्या सूचना एका परिपत्रकाद्वारे सर्व जिल्हाधिकारी कार्यालये, सर्व शासकीय विभाग व संस्था, विद्यापीठे व इतर सर्व शासकीय कार्यालयांना जारी केल्या आहेत. संस्थेच्या कार्याला मिळालेला हा महाराष्ट्र सरकारचा पाठिंबाच म्हणावा लागेल. या निर्णयामागे चळवळीचे प्रेरणास्थान कै. मामासाहेब कुलकर्णी यांचे आठ ते दहा वर्षांचे परिश्रम आहेत. त्यांनी केलेल्या पाठपुराव्यामुळे तत्कालीन उप मुख्यमंत्री व गृहमंत्री यांनी आदेश दिले आणि महिला व बाल विकास विभागाच्या सचिवांनी २८ जुलै, २००६ रोजी परिपत्रक जारी केले.

हुंडाविरोधी चळवळ, हुंडा प्रथेविरोधात ४८ वर्षांपासून युवकांसाठी जाणीव जागृतीचे विविध उपक्रम राबवत आहे. संस्थेतर्फे २६ नोव्हेंबर रोजी “हुंडाविरोधी दिन” पाळला जातो व त्यानिमित्ताने युवापिढीसाठी विविध कार्यक्रमांचे आयोजन केले जाते. सध्याच्या परिस्थितीत प्रत्यक्ष कार्यक्रमांचे आयोजन होऊ शकत नाही म्हणून ऑनलाईन कार्यक्रम आयोजित करण्यात आले. ऑनलाईन व्याख्याने, सेमिनार बरोबरच आंतर महाविद्यालयीन ऑनलाईन घोषवाक्य स्पर्धा आयोजित केली. लॉकडाऊन मुळे अहवालाचे वर्षी महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांची हुंडाविरोधी रॅली आयोजित होऊ शकली नाही.

ऑनलाईन राज्यस्तरीय आंतर महाविद्यालयीन घोषवाक्य स्पर्धा २०२०-२०२१

राज्यस्तरीय आंतर महाविद्यालयीन स्पर्धेचे यंदा ३३ वे वर्ष होते. दर वर्षी युवा दिनानिमित्ताने १९८९ पासून वर्ष २०१८ पर्यंत म्हणजेच ३० वर्षे आपण राज्यस्तरीय आंतर विद्यापीठ वक्तृत्व स्पर्धांचे आयोजन केले. परंतु जानेवारी २०१८ मध्ये आणि त्या पूर्वी काही वर्षे विद्यापीठांचा घटता आणि अल्प प्रतिसाद लक्षात घेऊन २०१९ पासून राज्यस्तरीय

आंतर महाविद्यालयीन वक्तृत्व स्पर्धा आयोजित करण्याचा निर्णय घेण्यात आला. पुढे वर्ष २०१८-१९ आणि २०१९-२० या उपक्रमाला उत्स्फूर्त आणि समाधानकारक प्रतिसाद मिळाला. अहवालाचे वर्षी अचानक संपूर्ण लॉक डाऊन जाहीर झाल्यामुळे महाविद्यालये पूर्णतः बंदच होती. त्यामुळे प्रत्यक्ष वक्तृत्व स्पर्धा आयोजित करणे शक्यच नव्हते. या परिस्थितीत आधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर करून गुगल क्लास रुमच्या माध्यमातून ऑनलाईन राज्यस्तरीय आंतर महाविद्यालयीन घोषवाक्य स्पर्धा आयोजित केली. प्रतिसाद उत्तम होता. मराठी, हिंदी, आणि इंग्रजी अशा तीन भाषांमध्ये हुंडा प्रथेचे दुष्परिणाम आणि स्त्री भ्रूण हत्येचे दुष्परिणाम या दोन विषयांवर कमाल दहा शब्दात घोष वाक्ये सादर करण्याचा नियम होता. एकूण २२ महाविद्यालयांतून ३५ विद्यार्थ्यांनी घोषवाक्य स्पर्धेत भाग घेतला आणि एकूण १४९ घोष वाक्ये सादर झाली. पहिल्या पांच क्रमांकांची पारितोषिक प्राप्त घोषवाक्ये अहवालात इतरत्र प्रकाशित करणात आली आहेत.

जाणीव जागृतीचे कार्यक्रम

“हुंडाविरोधी चळवळ, मुंबई” समाजात जाणीव जागृती व्हावी यासाठी आणि पीडित महिलांना समुपदेशन व कायदेशीर सल्ला देण्यासाठी गेली ४८ वर्षांपासून प्रयत्नरत आहे. आमचे अधिकतर जाणीव जागृतीचे कार्यक्रम महाविद्यालयांतून आयोजित केले जातात. यंदाचे वर्षी लॉक डाऊन मुळे प्रत्यक्ष महाविद्यालये बंद असल्याने आभासी माध्यमांतून (ऑन लाईन) झालेल्या कार्यक्रमांचा तपशील खाली देत आहे. चळवळीच्या महासचिव आशा कुलकर्णी यांनी सर्व वेबिनार मध्ये ऑनलाईन व्याख्यानांतून मार्गदर्शन केले.

१ एप्रिल २०२० ते ३१ मार्च २०२१.

(१) श्रीमती के. जी. मित्तल महाविद्यालय, मालाड, मुंबई.	२५.०८.२०२०
(२) ठाकूर बी.एड. महाविद्यालय, कांदिवली, मुंबई.	२८.०८.२०२०
(३) निर्मला निकेतन समाजशास्त्र महाविद्यालय, मुंबई.	१०.०९.२०२०
(४) श्रीमती के. जी. मित्तल महाविद्यालय, मालाड, मुंबई.	१२.०९.२०२०
(५) श्री मणिलाल नानावटी व्होकेशनल ट्रेनिंग इन्स्टिट्यूट, पुणे.	२६.११.२०२०
(६) साठ्ठे महाविद्यालय, विलेपार्ले (पूर्व) मुंबई.	०३.१२.२०२०
(७) ठाकूर बी. एड. महाविद्यालय, कांदिवली, मुंबई.	०४.१२.२०२०
(८) ओरिएंटल बी. एड. महाविद्यालय, जोगेश्वरी, मुंबई.	०५.१२.२०२०
(९) रहेजा महाविद्यालय, सांताक्रूझ, मुंबई.	०५.१२.२०२०
(१०) मुळजी जेठा महाविद्यालय, जळगाव.	०६.१२.२०२०
(११) कस्तुरबा महिला मंडळ, सासवड, पुणे	२४.१२.२०२०.

प्रसारमाध्यमांचे सहकार्य

चळवळीच्या जाणीव जागृतीच्या विविध उपक्रमांना योग्य वेळी योग्य रीतीने प्रसिद्धी देण्याची नितांत गरज असते. प्रसार माध्यमांचा मागील ४७ वर्षांचा अनुभव संमिश्र होता. अहवालाचे वर्षी ज्या दोन स्पर्धा झाल्या, अनुक्रमे राज्यस्तरीय खुली निबंध लेखन स्पर्धा २०२०-२१ आणि राज्यस्तरीय आंतर महाविद्यालयीन ऑनलाईन घोषवाक्य स्पर्धा २०२०-२१, या दोन्ही स्पर्धांना राज्यभरातील अनेक वर्तमानपत्रांतून तसेच सोशल मिडिया मधून प्रसिद्धीसाठी अतिशय उत्तम प्रतिसाद लाभला. त्यामुळे दोन्ही स्पर्धांना उत्स्फूर्त प्रतिसाद मिळाला.

चळवळीतर्फे दिले जाणारे पुरस्कार

दरवर्षी चळवळीतर्फे पाच विविध पुरस्कार देण्यात येतात. त्यात संस्थेच्या फाऊंडर मेम्बर आणि आमचे प्रेरणास्थान मामासाहेब कुलकर्णी यांच्या दिवंगत पत्नीच्या स्मरणार्थ कुलकर्णी परिवारातर्फे पुरस्कृत कै. राधाबाई कुलकर्णी स्मृती पुरस्कार लोक कल्याणाचे ध्येय समोर ठेऊन अत्यंत सचोटीने तळागाळात विधायक कार्य करणाऱ्या एका महिलेला दिला जातो. दरवर्षी एका जिल्ह्यातील अशा योग्य महिलेची निवड केली जाते. हा पुरस्कार २००८-०९ या वर्षापासून सुरु केला आणि मागील वर्षापर्यंत बारा जिल्ह्यांतील विधायक कार्यकर्त्यांना बारा पुरस्कार देण्यात आले. अहवालाचे वर्षी लॉकडाऊन मुळे समारंभ होऊ शकणार नव्हता त्यामुळे कोल्हापूर जिल्ह्यासाठीचा पुरस्कार देण्यात आला नाही. त्याच प्रमाणे संस्थेच्या सह-खजिनदार डॉ. रश्मी फडणवीस यांच्या दिवंगत मातोश्रीच्या स्मरणार्थ कै. शकुंतला परळकर सेवाव्रती डॉक्टर पुरस्कार, चळवळीचे प्रणेते आणि प्रेरणास्थान दामोदर बळवंत तथा मामासाहेब कुलकर्णी यांचे स्मरणार्थ (१) साने गुरुजी युवा पुरस्कार (२) साने गुरुजी युवा वैज्ञानिक पुरस्कार आणि (३) साने गुरुजी आदर्श शिक्षक पुरस्कार असे तीन पुरस्कार दिले जातात. परंतु या वर्षी हे सर्व पुरस्कार देण्यात आले नाहीत. आशा करूया पुढील वर्षी या सर्व पुरस्कारांचे वितरण शक्य होईल.

चळवळीचा सत्तेचाळिसावा वर्धापन दिन

लॉकडाऊन मुळे सत्तेचाळिसावा वर्धापन दिन साजरा होऊ शकला नाही. त्यामुळे सत्तेचाळिसावा वार्षिक अहवाल समारंभपूर्वक प्रकाशित करता आला नाही. तसेच वार्षिक अहवालाची छपाई न करता ऑनलाईन प्रकाशन करून आपल्या संकेत स्थळावर हा ४७ वा अहवाल अपलोड करून तो सर्वांना बघता वाचता येईल अशी व्यवस्था केली. तसेच इमेल वर सर्व देणगीदारांना पाठवण्यात आला. पुढील वर्षाचा ४८ वा वार्षिक अहवाल सुद्धा लॉकडाऊन पुढे वाढला तर छपाई न करता असाच ऑनलाईन प्रकाशित करण्यात येईल असे ठरले.

ति. मामासाहेबांचा जनजागृतीचा वारसा

चळवळीच्या अध्यक्षा प्रा. शैलजा सांगळे आणि मामासाहेबांच्या कन्या व चळवळीच्या महासचिव आशा कुलकर्णी या दोघींनी मामासाहेबांचे हे व्रत त्यांच्या निधनानंतर खंडित होऊ न देता पुढे चालू ठेवण्याची शपथ घेतली असून मामासाहेबांच्या विचारांचा अनमोल वारसा व समाजक्रांतीची ही ज्योत समर्थपणे पुढे नेत आहेत. अहवालाचे वर्षी विविध ठिकाणी आयोजित जनजागृतीच्या कार्यक्रमांची सूची अहवालात इतरत्र दिली आहे.

संस्थेच्या महासचिव आशा कुलकर्णी यांनी हुंडा या विषयावर तसेच महिला सबलीकरणासाठी प्रदीर्घ काळ सातत्याने जनजागृतीचे कार्य केल्याबद्दल महाराष्ट्र शासनाच्या तसेच विविध शैक्षणिक संस्थांच्या खालील समित्यांवर सन्माननीय सभासद म्हणून नेमणूक झाली आहे.

- (१) जिल्हा सर्व समावेशक महिला सल्लागार समिती – मुंबई शहर जिल्हा.
- (२) जिल्हा सर्व समावेशक महिला सल्लागार समिती – मुंबई उपनगर जिल्हा.
- (३) माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय, मंत्रालय मुंबई येथील महिलांचे लैंगिक शोषण तक्रार निवारण समिती – अशासकीय संस्था सदस्य.
- (४) “वन स्टॉप सेंटर” या केंद्र शासनाच्या योजनेची प्रभावी अंमलबजावणी व दैनंदिन कामकाजासाठी व्यवस्थापन समिती महाराष्ट्र शासन, मुंबई जिल्हा – समाजातील प्रतिष्ठित व्यक्ती अशासकीय सभासद.
- (५) अंतर्गत तक्रार निवारण समिती – संस्था प्रतिनिधी – श्रीमती कमलादेवी गौरीदत्त मित्तल कला व वाणिज्य महाविद्यालय मालाड, मुंबई.
- (६) अंतर्गत तक्रार निवारण समिती – संस्था प्रतिनिधी – साठ्ये महाविद्यालय, विलेपार्ले, मुंबई.
- (७) अंतर्गत तक्रार निवारण समिती – संस्था प्रतिनिधी – म.ल. डहाणूकर महाविद्यालय, विलेपार्ले, मुंबई.
- (८) अंतर्गत तक्रार निवारण समिती – संस्था प्रतिनिधी – पी. टि. व्ही. ए. इन्स्टिट्यूट ऑफ मॅनेजमेन्ट, विलेपार्ले, मुंबई.
- (९) अंतर्गत तक्रार निवारण समिती – संस्था प्रतिनिधी – पाटकर महाविद्यालय, गोरेगांव, मुंबई.
- (१०) अंतर्गत तक्रार निवारण समिती – संस्था प्रतिनिधी – मणिबेन नानावटी महिला महाविद्यालय, विलेपार्ले, मुंबई.
- (११) अंतर्गत तक्रार निवारण समिती – संस्था प्रतिनिधी – वॉल्लेस फार्मासिटिकल कंपनी. एम.आय.डी.सी. रोड, अंधेरी, मुंबई.
- (१२) लोकल प्रशासन कमिटी मारवारी विद्यालय संचालित मित्तल महाविद्यालय मालाड मुंबई.
- (१३) महाविद्यालय विकास कमिटी – गांधी शिक्षण भवनचे सुरजबा कॉलेज ऑफ एज्युकेशन, जुहू, मुंबई.
- (१४) “मनोधैर्य योजना” लैंगिक अत्याचार, बलात्कार व ऍसिड हल्ला पीडित महिलांना आर्थिक मदत मंजूर करणाऱ्या बोर्डावर सिव्हिल सोसायटी मॅबर म्हणून एक वर्षासाठी नेमणूक. (दिनांक १८ सप्टेंबर २०२० पासून)

आयुष्यात प्रत्येक जण महान गोष्टींची निर्मिती करू शकेल असे नाही. मात्र छोट्या गोष्टी अत्यंत प्रेमाने साध्य करण्याची क्षमता मात्र प्रत्येकातच असते.

– मदर तेरेसा

जनतेचे सहकार्य

संस्था करीत असलेल्या कार्याचा जनतेकडून गौरव होत असून सर्वत्र सक्रिय सहकार्य लाभले आहे. जनतेची शक्ती संस्थेच्या पाठीशी असल्यामुळे अपेक्षित सामाजिक बदल घडवून आणता येईल असा विश्वास वाटतो. समाज परिवर्तन घडत असल्याचे खालील परिणामांवरून दिसून येईल.

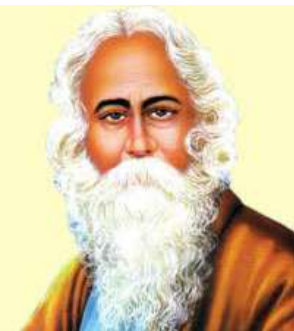
तरुणांना मार्गदर्शन करण्याच्या कार्यक्रमात आमच्या आवाहनाला तरुणांनी उत्स्फूर्त प्रतिसाद दिला असून विशेष करून इंजिनियरिंग व मेडिकल कॉलेजमधील विद्यार्थ्यांनी हुंडा देणार नाही घेणार नाही अशी सामुदायिक प्रतिज्ञा उत्स्फूर्तपणे घेतली आहे.

विविध महाविद्यालयांच्या प्राचार्यांचे सक्रिय सहकार्य लाभले असून त्यांच्या विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण प्रगतीसाठी त्यांची तळमळ अभिमानास्पद व उपकारक आहे. या सर्व प्राचार्यांचे आम्ही ऋणी आहोत. असेच सहकार्य आम्हांस सदैव लाभेल असा विश्वास आहे.

संस्थेच्या प्रचार कार्याचे परिणाम उशीरा, पण दिसू लागले असून ज्या समाजात हुंडा या अनिष्ट प्रथेस प्रतिष्ठा प्राप्त झाली होती, त्याच समाजात जाहीर सभा घेऊन हुंडाविरोधी विचार मांडले जाऊ लागले आहेत. तसेच तरुणांनी सामूहिक प्रतिज्ञा घेऊन या दृष्ट रुढीस ठाम विरोध दर्शविला आहे. आपण असेच कार्य सातत्याने करीत राहिल्यास हुंडा या दृष्ट रुढीपासून समाजाची सुटका करू शकू असा विश्वास आहे.

ऋणनिर्देश व आभार

कोरोना महामारीच्या कारणाने अहवालाचे वर्षी संपूर्ण लॉकडाऊन असल्यामुळे संस्थेचा ४८ वा वार्षिक अहवाल छापून प्रकाशित होऊ शकला नाही. तसेच सर्व जाणीव जागृतीचे कार्यक्रम ऑनलाईन झाले. हे कार्यक्रम / वेबिनार आयोजित करण्यासाठी ज्या महाविद्यालयांनी व शैक्षणिक संस्थांनी बहुमोल सहकार्य केले त्यांचे आम्ही सदैव ऋणी राहू. निहार ग्राफिक्स चे पूर्णिमा नार्वेकर आणि चंद्रसेन साळवी यांनी वार्षिक अहवालाचे डी.टी.पी. तसेच पेज सेटिंग करण्याचे काम करून सहकार्य केले, त्यांचे आणि अहवालाचे वर्षी ज्या देणगीदारांनी संस्थेला आर्थिक सहाय्य केले त्यांचे सुद्धा आम्ही आभारी आहोत. गेली ३५ वर्षे चळवळीचा सारस्वत बँकेशी ग्राहक म्हणून तसेच एका संवेदनशील विषयावर कार्यरत सामाजिक संस्था या नात्याने घनिष्ट संबंध निर्माण झाले आहेत. अहवालाचे वर्षी सारस्वत बँकेचे अनुदान स्वरूपात आर्थिक सहाय्य लाभले आहे. संस्था सदैव या सर्वांची ऋणी राहिल.

जिच्या कुशीत आपण जन्म घेतो ती आपली जन्मदात्री आई आणि जिच्या कुशीत आपण वाढतो ती आपली मातृभाषा व मातृभूमि या तीनही आपल्यासाठी अत्यावश्यक आहेत. आपले अस्तित्व तोलून धरणाऱ्या या माता आहेत.

– गुरुदेव रविन्द्रनाथ टागोर

आपले सहकार्य

कोरोना महामारीमुळे झालेल्या लॉकडाऊन काळात महिलांवरचे अत्याचार विशेषतः कौटुंबिक हिंसाचाराच्या घटना फार मोठ्या प्रमाणात वाढल्या. त्या काळात बालविवाहाचे प्रमाण तसेच मुलींच्या इच्छेविरुद्ध लग्न लावून देण्याचे प्रमाण वाढले. ग्रामीण भागातच नाही तर शहरी व निमशहरी भागातही अशी बेकायदेशीर कृत्ये व गुन्हेगारीचे प्रकार वाढले आहेत. शासनाने ५० लोकांच्या उपस्थितीत लग्न समारंभाला दिलेली परवानगी अशा प्रवृत्तींच्या पालकांच्या पथ्यावर पडली. मुलीचं ओझं कमी करायला त्यांना ही सुवर्ण संधीच ठरली. लग्नाचा खर्च अचानक कमी झाल्याने अक्षरशः तीन चार दिवसात ठरवून लग्न पार पाडली गेली. 'मुलगी शिकली प्रगती झाली' या घोषवाक्याचा फज्जा उडाला आहे. सुशिक्षित तरुण मुलींच्या आत्महत्यांचा आलेख भयावह परिस्थिती दर्शवतो आहे. मागील फक्त सहा महिन्यांच्या लॉकडाऊन काळामध्ये ४७ वर्षांच्या प्रयत्नांवर पाणी फिरल्याचे भासत आहे. आता पुनश्च हरीओम म्हणत या दुष्ट प्रवृत्तींचा नायनाट करण्यासाठी पुन्हा एकदा दंड थोपटून सर्व शक्तीनिशी सुरुवात करण्याची नितांत गरज आहे.

मित्रांनो, विज्ञान तंत्रज्ञानाच्या या आधुनिक युगात समाजमनावरील धर्मप्रभाव आणि धर्मांधता काही कमी होतांना दिसत नाही. याचा परिणाम फार गंभीर आहे. समाज सुधारणेचे, हुंड्यासारख्या दुष्टरुढी परंपरांना नष्ट करण्याचे विचार अडगळीत जात आहेत. अशा परिस्थितीत या चळवळीचे यश आपल्या सहकार्यावर अवलंबून आहे. हुंडा विरोधी चळवळ ही घराघरातून व्हावयास हवी. समाजातील हे दुखणे दूर करण्यासाठी सर्वांनी पुढे सरसावले पाहिजे. समाजातील परिस्थितीकडे डोळसपणे पाहून "मला काय त्याचे!" ही वृत्ति न अंगीकारता निकोप वातावरण निर्मितीसाठी जाणीवपूर्वक प्रयत्न करावयास हवेत. आपण स्वतः अशा अप्रवृत्तीपासून दूर राहिले पाहिजेच, परंतु आपल्या मित्रपरिवारांचेही मतपरिवर्तन करावयास हवे. संस्थेच्या उपक्रमांस यथाशक्ति सहाय्य करावे. अंधपणाने चालीरीतीचा पाठपुरावा न करता अथवा धर्माच्या नावाखाली चालणाऱ्या अघोरी कृत्याला पाठिंबा न देता पुरोगामी व शास्त्रीय विचारसरणीचा अवलंब करावा. लोभी व स्वार्थी वृत्तीला तिलांजली दिली आणि माणुसकीशी नाते जोडले तर अनेक मानवनिर्मित समस्या नष्ट होतील. मित्रांनो, आम्ही फक्त आपल्या सदसद्विवेक बुध्दीला जागे करू इच्छितो. आपल्या हातून नक्कीच चांगले कार्य होईल.

धन्यवाद !

विलेपार्ले, मुंबई

१ ऑगस्ट २०२१

कार्यकारी मंडळाकरिता

आशा कुलकर्णी (महासचिव)

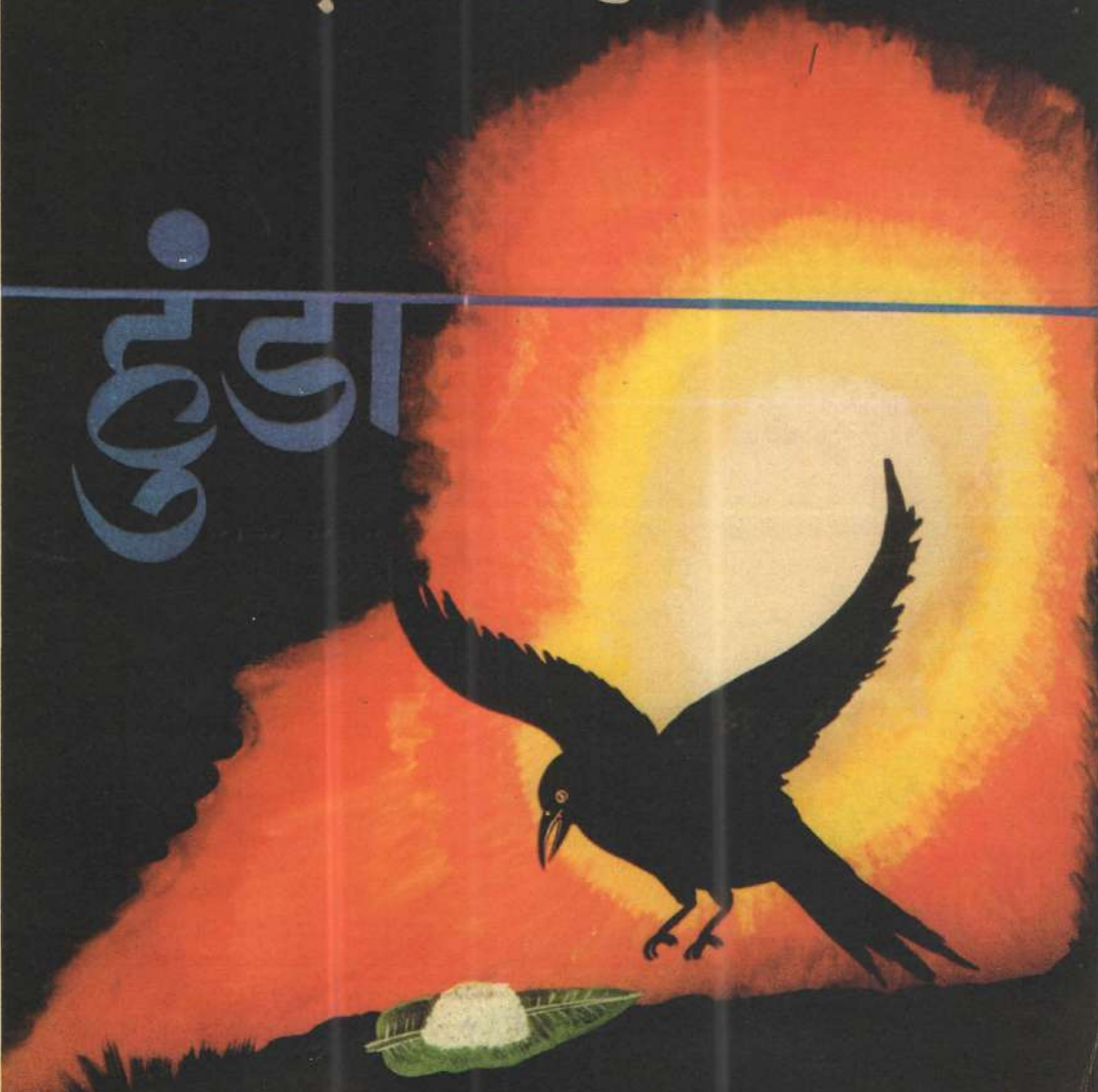

असं जगा की जणू उद्या तुमचा मृत्यु अटळ आहे आणि ज्ञान असं
आत्मसात करा की तुम्ही खूप वर्षे जगणार आहात.

– महात्मा गांधी

कन्यादानाकडून
पिंडदानाकडे

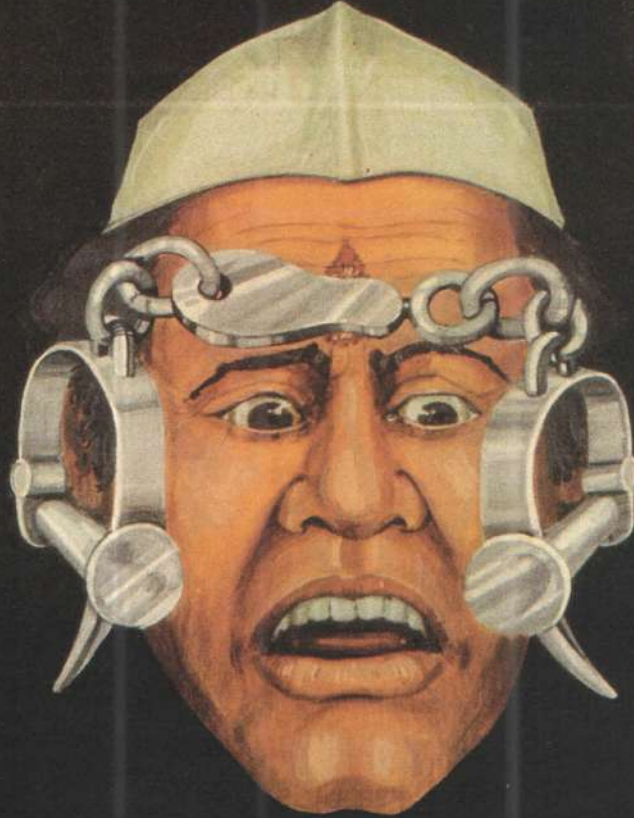
हुंडा

हुंडा घेणे किंवा देणे गुन्हा आहे

 ISSUED BY:
ANTI DOWRY MOVEMENT, BOMBAY, 4/50, Vishnu Prasad Society
Opp Shaan Theatre, Vile Parle (East) Bombay 400 057. Tel. 6345244

हुंडा घेतला तर
सरकारी मुंडावळ्या
बांधाऱ्या लागतील

हुंडा विरोधी चळवळ
मुंबई

ISSUED BY:

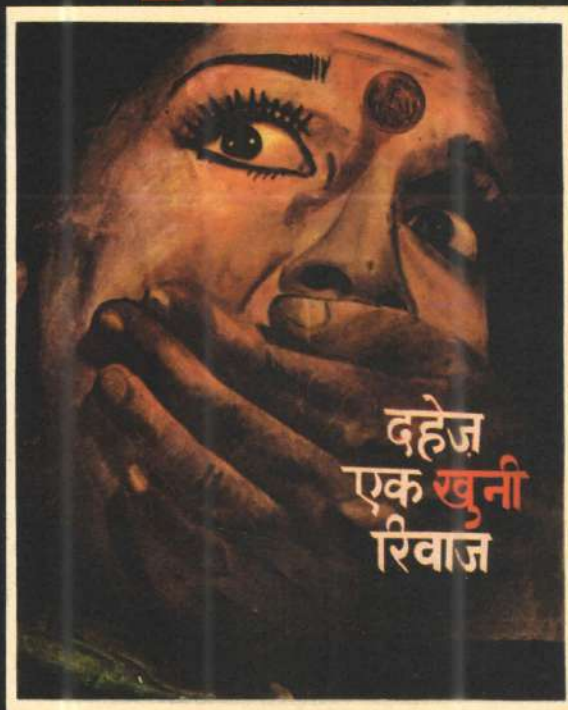
ANTI DOWRY MOVEMENT, BOMBAY, 4/50, Vishnu Prasad Society
Opp Shaan Theatre, Vile Parle (East), Bombay 400 057. Tel. 6345244.

ISSUED BY:

ANTI DOWRY MOVEMENT, BOMBAY, 4/50, Vishnu Prasad Society
Opp Shaan Theatre, Vile Parle (East), Bombay 400 057. Tel. 6345244.

दहेज

दहेज को मिटा दो।

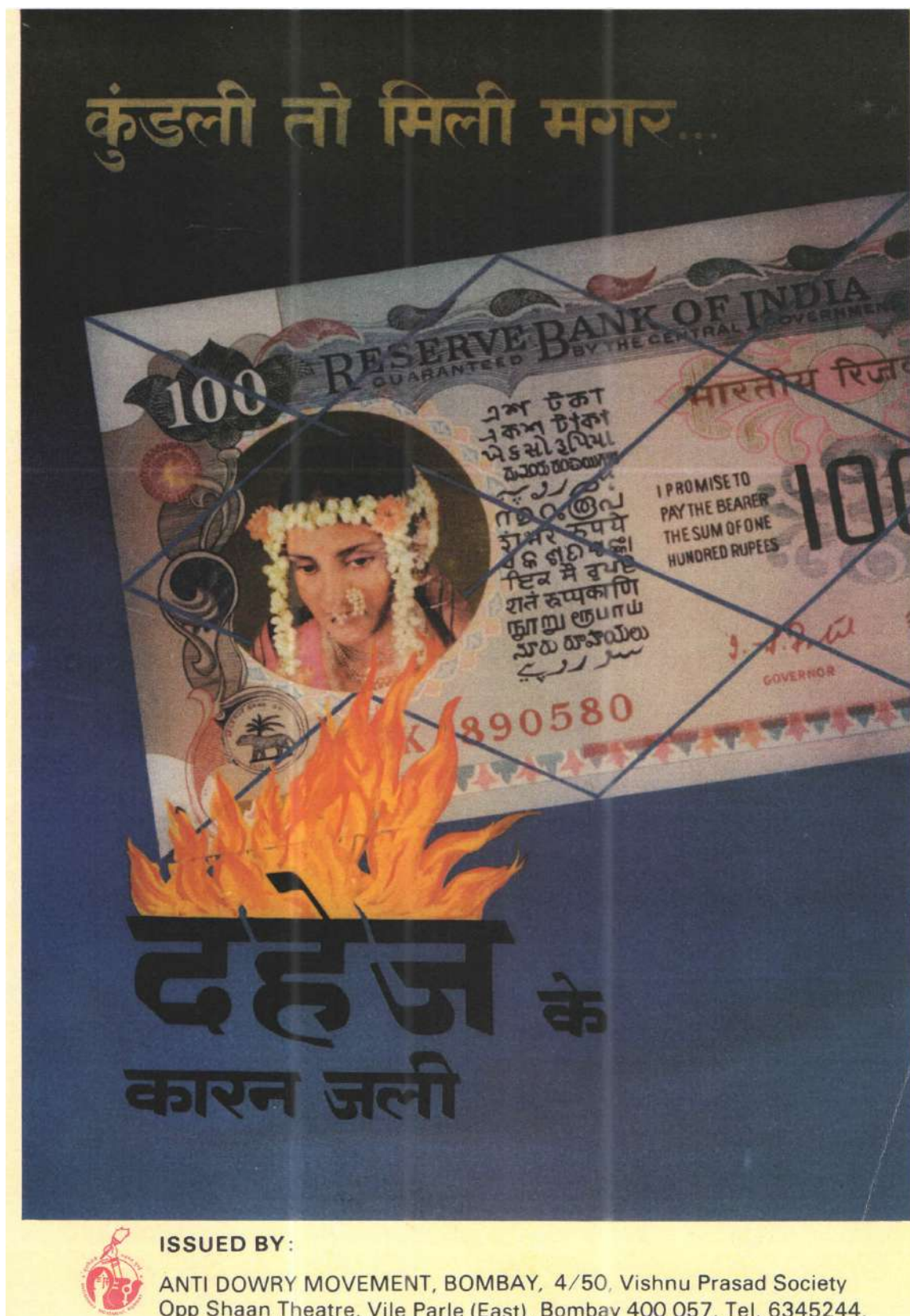
ISSUED BY:

ANTI DOWRY MOVEMENT, BOMBAY, 4/50, Vishnu Prasad Society
Opp Shaan Theatre, Vile Parle (East), Bombay 400 057. Tel. 6345244.

ISSUED BY:

ANTI DOWRY MOVEMENT, BOMBAY, 4/50, Vishnu Prasad Society
Opp Shaan Theatre, Vile Parle (East), Bombay 400 057. Tel. 6345244.

DOWRY DEATHS

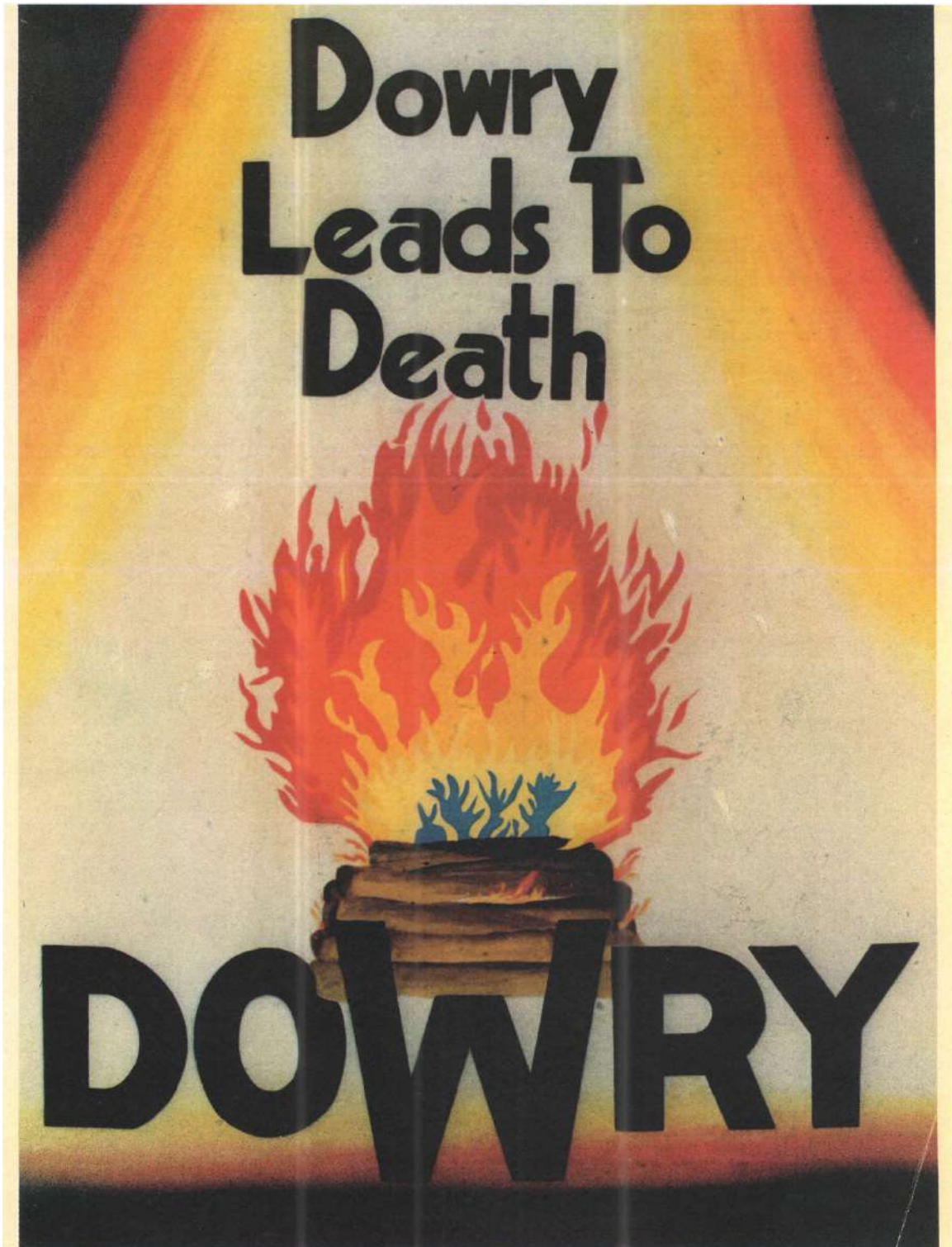

OH NATION,
HUMANITY IS DYING
WITH YOUR DAUGHTERS

ISSUED BY:

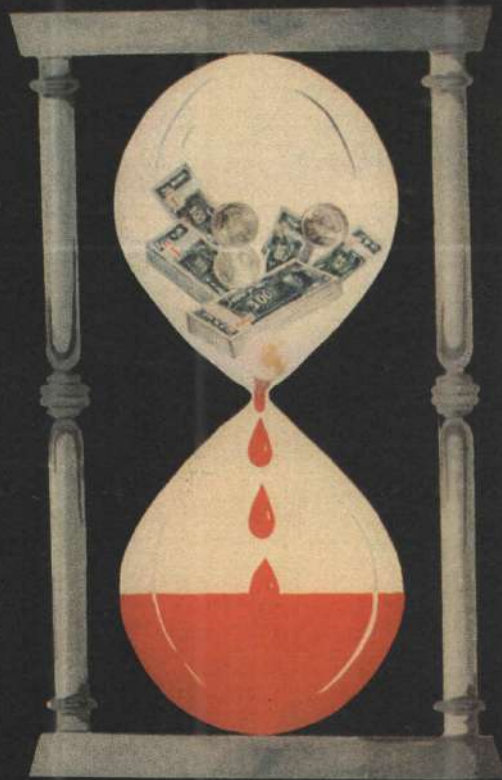
ANTI DOWRY MOVEMENT, BOMBAY, 4/50, Vishnu Prasad Society
Opp Shaan Theatre, Vile Parle (East), Bombay 400 057. Tel. 6345244.

ISSUED BY:

ANTI DOWRY MOVEMENT, BOMBAY, 4/50, Vishnu Prasad Society
Opp Shaan Theatre, Vile Parle (East), Bombay 400 057. Tel. 6345244.

**TIME HAS CHANGED
BUT CUSTOM HAS NOT**

**ABOLISH
DOWRY SYSTEM**

ISSUED BY:

ANTI DOWRY MOVEMENT, BOMBAY, 4/50, Vishnu Prasad Society
Opp Shaan Theatre, Vile Parle (East), Bombay 400 057. Tel. 6345244.

BURN THE GREED FOR DOWRY NOT THE BRIDE

ISSUED BY:

ANTI DOWRY MOVEMENT, BOMBAY, 4/50, Vishnu Prasad Society
Opp Shaan Theatre, Vile Parle (East), Bombay 400 057. Tel. 6345244.